

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ**

УДК 338.48

На правах рукопису

**ЯПОНСЬКІ КУРОРТИ ЯК МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО
ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

Галузь знань 10 – Природничі науки

Спеціальність 106 - Географія

Освітня програма Географія рекреації та туризму

Кваліфікаційна робота магістра
здобувача освіти 2 курсу
освітнього рівня магістр

Олексія Обертаса

Науковий керівник:

к. геогр. н., доцент кафедри географії України

Світлана Дем'яненко

КИЇВ – 2025 рік

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ	5
1.1. Поняття та сутність інноваційного туризму	5
1.2. Світові тенденції розвитку інноваційного туризму	6
1.3. Ключові моделі інноваційного туризму в розвинених країнах	8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КУРОРТНОГО ТУРИЗМУ В ЯПОНІЇ	16
2.1. Географічні та природні передумови розвитку курортів Японії	16
2.2. Основні типи японських курортів	21
2.3. Інноваційні концепції курортного туризму в Японії	27
2.4. Вплив традицій та культури на туристичний продукт	30
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЯПОНСЬКОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	35
3.1. Порівняльна характеристика курортного туризму Японії та України	35
3.2. Японські підходи, що можуть бути адаптовані в Україні ...	42
3.3. Виклики та перспективи впровадження японської моделі в українських умовах	50
РОЗДІЛ 4. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КУРОРТІВ В УКРАЇНІ	57
4.1. Використання японських технологій та концепцій у готельно- курортному бізнесі	57
4.2. Розвиток стратегії державної підтримки інноваційного туризму	67

ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	89

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та трансформації світової економіки туризм виступає важливою складовою соціально-економічного розвитку країн. Зростання конкуренції на міжнародному туристичному ринку стимулює пошук нових підходів до організації туристичної діяльності, що сприяють підвищенню її якості, екологічності, інноваційності та культурної цінності. У цьому контексті особливу актуальність набуває вивчення успішного досвіду країн з високорозвиненою туристичною інфраструктурою, зокрема Японії, яка є прикладом ефективного поєднання традиційних культурних практик з інноваційними технологіями у сфері туризму.

Японські курорти, такі як онсени, рекреаційні комплекси, гірськолижні зони та центри оздоровчого туризму, є яскравим прикладом сталого розвитку територій через впровадження сучасних сервісів, цифровізації, екологічних стандартів і локальної автентичності. Для України, яка має потужний природно-ресурсний і культурно-історичний потенціал, аналіз японського досвіду може стати основою для формування інноваційних моделей розвитку туристичних територій, особливо в умовах післявоєнної відбудови та необхідності економічного зростання регіонів.

Об'єктом дослідження є курорти Японії як система, що забезпечує сталий і конкурентоспроможний розвиток туристичних територій.

Предметом дослідження виступають організаційно-економічні та культурні аспекти функціонування японських курортів і можливості адаптації їх моделей до українського туристичного середовища.

Метою роботи є аналіз досвіду розвитку японських курортів та обґрунтування можливостей його застосування в Україні для формування інноваційної моделі розвитку туризму.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- охарактеризувати сучасний стан туристичної індустрії Японії;
- виявити ключові особливості японських курортів та інноваційних рішень у сфері туризму;
- проаналізувати тенденції розвитку українського туристичного ринку;

- визначити можливості адаптації японських моделей на території України;
- запропонувати рекомендації щодо впровадження інноваційного підходу до розвитку українських курортів на основі японського досвіду.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння, систематизація) та спеціальні географічні методи (картографічний, статистичний, експертний аналіз).

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації українських та зарубіжних авторів, аналітичні звіти туристичних організацій, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства туризму Японії, а також офіційні документи, що регулюють розвиток туристичної галузі.

Структура роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні засади інноваційного туризму. У другому – проаналізовано японські курорти як модель сталого розвитку. У третьому – проаналізовані перспективи адаптації Японського досвіду в Україні. У четвертому – пропозиції що до розвитку інноваційних курортів в Україні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття та сутність інноваційного туризму

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації індустрія туризму зазнає суттєвих змін, що пов'язані зі зростанням очікувань споживачів, новими технологічними можливостями та викликами сталого розвитку [12]. Відповіддю на ці виклики стає інноваційний туризм — динамічний напрям, що охоплює нові підходи до організації туристичної діяльності на основі впровадження технологічних, управлінських, маркетингових та соціокультурних інновацій [24].

Інноваційний туризм є критичним зрушенням в індустрії подорожей і гостинності, що характеризується інтеграцією цифрових технологій і стійких практик, які покращують досвід клієнтів [3]. За своєю суттю, інноваційний туризм може проявлятися через різні форми інновацій, включаючи продуктову, процесну, управлінську, маркетингову та інституційну інновації, кожна з яких сприяє динамічному розвитку галузі [29].

Зростання туристичного сектору стимулює необхідність для компаній і територій впроваджувати технологічні досягнення, що суттєво впливають на економічні, соціальні та екологічні аспекти туризму. Наприклад, концепція розумних туристичних напрямків (Smart Tourist Destinations, STD) значно покращила якість туристичного досвіду завдяки впровадженню технологій розумного міста — безперервного сервісу, цифрової навігації, індивідуалізованих послуг.

У центрі інноваційного туризму також знаходиться сталий розвиток, що є одним із ключових принципів згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO). Цей підхід передбачає врахування довгострокового впливу туризму на економіку, суспільство і довкілля. Таким чином, інноваційний туризм сприяє не лише модернізації турпродукту, але й підтримці справедливого зростання, соціальної інтеграції та екологічної рівноваги.

До основних характеристик інноваційного туризму можна віднести:

- інтеграцію IT-рішень (віртуальна/доповнена реальність, мобільні додатки, штучний інтелект);
- персоналізацію туристичного обслуговування;
- розвиток нових тематичних маршрутів і нетрадиційних форм туризму;
- впровадження енергоефективних та екологічних стандартів у готельному бізнесі;
- синергію туризму з іншими секторами (медицина, освіта, креативні індустрії).

Такий багатогранний підхід дозволяє адаптувати туризм до сучасних вимог і мінливих уподобань споживачів, забезпечуючи його життєздатність у майбутньому. Розуміння цих компонентів є важливим для всіх зацікавлених сторін — від державних інституцій до приватного бізнесу — які прагнуть досягти успіху у все більш конкурентному середовищі інноваційного туризму.

1.2. Світові тенденції розвитку інноваційного туризму

Інноваційний туризм у світі розвивається у тісному зв'язку з трансформаційними процесами в глобальній економіці, цифровій революції та зростаючими очікуваннями споживачів. Сучасні туристи прагнуть до індивідуалізованого досвіду, екологічної відповідальності, високої якості сервісу та нових вражень, що сприяє виникненню нових трендів у туристичній індустрії.

Історичний розвиток інноваційного туризму

Перші ознаки інновацій у туризмі з'явилися ще в середині XX століття, коли розвиток авіаційного транспорту та масового туризму поставив нові вимоги до інфраструктури та обслуговування туристів. Важливою віхою стала поява туристичних пакетів, організованих турів, систем бронювання (GDS — Global Distribution Systems), що заклали основу для автоматизації галузі.

Рис 1.1 Схеми функціонування системи GDS — Global Distribution Systems
[розроблена автором]

У 1990-х роках із поширенням Інтернету розпочалася перша хвиля цифрової трансформації туризму. З'явилися перші онлайн-платформи для бронювання готелів і квитків, такі як Booking.com та Expedia, що радикально змінили модель взаємодії між туристом і постачальником послуг. У цей період туристи отримали більше автономії у плануванні подорожей, що створило передумови для розвитку самоорганізованого туризму.

У 2000–2010-х роках почала формуватись концепція туризму як досвіду (experience economy), де головна цінність — це враження, емоції, культурний обмін. Це сприяло появі нових напрямів — гастрономічного, креативного, медичного туризму, а також концепцій «slow travel» і «digital detox».

Справжній прорив відбувся в 2010-х роках з розвитком мобільних технологій, соціальних мереж, штучного інтелекту, AR/VR, IoT. Туризм поступово інтегрувався в глобальні цифрові екосистеми, а інноваційність стала умовою виживання на конкурентному ринку.

Актуальні світові тенденції

Однією з ключових тенденцій є цифровізація туризму, що охоплює широкий спектр технологічних рішень — від мобільних додатків та віртуальної реальності до штучного інтелекту та блокчейн-технологій. Наприклад, застосування big data та аналітики дозволяє туристичним компаніям прогнозувати поведінку клієнтів,

автоматизувати процеси бронювання та персоналізувати туристичні пропозиції. Віртуальні тури та доповнена реальність (AR) стали інструментами презентації туристичних об'єктів, особливо актуальними під час пандемії COVID-19.

Ще одним вагомим напрямом є розвиток розумних туристичних напрямків (Smart Tourist Destinations), які базуються на концепціях «розумного міста» та інтегрують інформаційні технології для створення більш зручного, безпечного та інклюзивного туристичного середовища.

Вагоме місце серед світових тенденцій посідає також сталий та відповідальний туризм, що передбачає гармонійне поєднання економічного розвитку, соціальної інтеграції та охорони довкілля. Туристичні компанії дедалі частіше впроваджують екологічні стандарти, мінімізують вуглецевий слід, популяризують екотуризм, а також підтримують локальні громади та традиції.

Також активно розвиваються напрямки креативного, культурного, інклюзивного та медичного туризму, які залучають нові категорії туристів і розширюють спектр доступних вражень.

У світовій практиці провідні країни (Японія, Південна Корея, Сінгапур, Німеччина, Швеція, Нідерланди) активно впроваджують державні програми підтримки інновацій у туризмі, стимулюють цифрову трансформацію, розвивають кластерну модель управління туристичними регіонами та інвестують у людський капітал.

Таким чином, сучасні світові тенденції розвитку інноваційного туризму свідчать про глибокі зміни у змісті, форматах та управлінні туристичною діяльністю. Вони створюють передумови для трансформації туризму в інструмент сталого розвитку, культурного обміну та економічного зростання. Вивчення цих тенденцій є важливим для формування ефективної моделі розвитку туризму в Україні з урахуванням кращих світових практик [22].

1.3. Ключові моделі інноваційного туризму в розвинених країнах

Розвинені країни світу демонструють широкий спектр підходів до впровадження інновацій у туристичну сферу. Їхній досвід є надзвичайно важливим

для адаптації сучасних моделей туризму в країнах, що розвиваються, зокрема в Україні. Інноваційний туризм у цих країнах формується на перетині високих технологій, сталого розвитку, креативної економіки, збереження культурної спадщини та орієнтації на індивідуальні потреби туриста.

Однією з провідних моделей є смарт-туризм (smart tourism) — це сучасна концепція розвитку туристичної галузі, яка базується на інтеграції цифрових технологій, аналітики даних та інноваційних сервісів з метою підвищення ефективності управління туристичними потоками, покращення досвіду мандрівника, забезпечення сталого розвитку туристичних територій і зростання економічної та соціальної вигоди для всіх учасників процесу.

Основні характеристики смарт-туризму:

- Цифровізація процесів — використання ІТ-рішень для бронювання, навігації, оплати, аналітики поведінки туристів.
- Інтерактивність — забезпечення зворотного зв'язку між туристом і середовищем у реальному часі.
- Персоналізація досвіду — створення індивідуальних маршрутів, пропозицій, рекомендацій на основі аналізу даних.
- Інклюзивність та доступність — цифрові рішення враховують потреби осіб з інвалідністю, літніх людей тощо.
- Сталий розвиток — управління ресурсами та потоками задля збереження навколишнього середовища й культурної спадщини.

Ключові технології смарт-туризму:

- Інтернет речей (IoT) – сенсори в містах і туристичних об'єктах, які збирають дані про завантаженість, екологічний стан, транспорт тощо.
- Мобільні додатки – інтерактивні карти, аудіогіди, навігатори, персональні асистенти.
- Штучний інтелект (AI) – чат-боти, системи рекомендацій, аналітика поведінки туристів.
- Великі дані (Big Data) – аналіз цифрових слідів мандрівників (пошукові запити, соціальні мережі, GPS).

- Доповнена та віртуальна реальність (AR/VR) – віртуальні екскурсії, доповнення об'єктів культурної спадщини.
- Безконтактні платежі – інтеграція фінансових сервісів для зручного розрахунку (NFC, QR-коди).
- Блокчейн – для забезпечення безпеки транзакцій, обліку квитків, програм лояльності.

Приклади реалізації смарт-туризму:

1. Південна Корея (Сеул, Пусан):

- Створено інтерактивні інформаційні кіоски з підтримкою багатьох мов.
- Впроваджено систему "Smart Tourism City", яка аналізує потік туристів та регулює доступ до перевантажених об'єктів.
- Додаток Visit Korea дозволяє планувати маршрути, бронювати квитки, дізнаватися про заходи.

2. Японія (Кіото, Осака, Токіо):

- Система смарт-навігації громадським транспортом з GPS-моніторингом.
- Використання AR у музеях і храмах для занурення в історичний контекст.
- Програма Japan Welcome App пропонує персоналізовані тури на основі профілю користувача.

3. Сингапур:

- Створено концепцію Smart Nation, яка охоплює й туризм.
- Національна платформа Singapore Tourism Analytics Network (STAN) забезпечує туристичну аналітику в реальному часі.
- Впроваджено смарт-таксі, доповнену реальність у Національному музеї, інтелектуальні паркові зони.

4. Барселона (Іспанія):

- Входить до списку “розумних міст Європи”.
- Встановлено сенсори для моніторингу забруднення, шуму, трафіку — і все це інтегрується в туристичні сервіси.
- Мапи з доповненою реальністю та система інформування про завантаженість туристичних об'єктів.

5. Дубай (ОАЕ):

- Проєкт “Smart Dubai” охоплює туристичну галузь через інтегровану платформу Dubai Now.
- Віртуальні екскурсії через VR, віртуальні помічники (chatbots) для туристів, безпаперові системи реєстрації.

Переваги смарт-туризму:

- Підвищення привабливості туристичних об’єктів.
- Зменшення навантаження на інфраструктуру.
- Збільшення середньої витрати туриста.
- Підвищення рівня безпеки (системи сповіщення, GPS-трекінг).
- Оптимізація управління туристичними потоками.
- Формування екосистеми сталого туризму.

Виклики реалізації:

- Неоднорідний доступ до інтернету в сільських або природоохоронних зонах.
- Проблеми з конфіденційністю даних користувачів.
- Високі початкові інвестиції.
- Необхідність цифрової грамотності серед усіх учасників – від туристів до операторів.

Культурно-креативний туризм (creative tourism) — це форма туризму, яка передбачає активну участь мандрівників у творчих, культурних або ремісничих процесах, що сприяє глибшому зануренню в місцеву культуру, збереженню нематеріальної спадщини та розвитку креативної економіки на туристичних територіях.

Це інноваційна модель туризму, що переходить від пасивного споживання (огляду пам’яток) до співтворення туристичного досвіду.

Вперше поняття “creative tourism” було чітко сформульоване у 2000 році в межах Барселонської декларації про креативний туризм. У документі наголошено, що креативний туризм — це "туризм, який надає туристам можливість розвивати свій творчий потенціал через активну участь у навчальних та емоційно насичених досвідах, характерних для місця подорожі".

Основні ознаки культурно-креативного туризму:

- Активна участь туриста у творчих процесах (майстер-класи, воркшопи, фестивалі).
- Залучення до нематеріальної культурної спадщини — традиції, ремесла, гастрономія, музика.
- Індивідуалізація досвіду — турист обирає, що саме його цікавить: від гончарства до театральної постановки.
- Місцева автентичність — досвід не стандартизований, прив'язаний до конкретної громади чи культури.
- Сприяння розвитку креативної індустрії — підтримка місцевих митців, майстрів, дизайнерів, шеф-кухарів, музикантів.

Основні форми креативного туризму:

- Культурно-мистецькі програми: відвідування арт-резиденцій, галерей, участь у створенні муралів чи арт-інсталяцій.
- Ремісничі та традиційні майстер-класи: гончарство, ткацтво, карбування монет, дерев'яна різьба тощо.
- Гастрономічний туризм нового типу: приготування традиційних страв разом з місцевими кухарями (наприклад, японські суші, італійська паста).
- Фестивальний туризм: участь не лише як глядача, а як учасника — у парадах, народних обрядах, танцювальних подіях, театральних постановках.
- Освітньо-культурні тури: навчання гри на національних інструментах, заняття каліграфією, мовні школи з культурною програмою.

Приклади реалізації у розвинених країнах:

Франція (Париж, Прованс):

- Програми “Paris Atelier” — навчання моді, парфумерії, кулінарії у відомих майстрів.
- Гастрономічні школи для туристів у Ліоні та Бордо.

Італія (Тоскана, Флоренція):

- Винні маршрути з дегустаціями й участю у зборі врожаю.
- Майстер-класи з виготовлення паста або мозаїки.

- Участь у середньовічних фестивалях або театралізованих виставах просто неба.

Іспанія (Барселона, Гранада):

- Програма Creative Tourism Network® — офіційна мережа міст креативного туризму.
- Курси фламенко, виготовлення кастаньєт, випікання каталонських солодощів.
- Арт-резиденції для іноземних митців.

Японія:

- Програми “Stay and Create” у містах Кіото, Канадзава та Матсумото.
- Навчання каліграфії (шодо), чайній церемонії (садо), театру кабукі, створенню кімоно, кераміці (раку).
- Локальні фестивалі (мацурі), до яких туристи можуть долучитися не лише як глядачі, а й як учасники.

Переваги культурно-креативного туризму:

- Поглиблення туристичного досвіду: не просто подорож, а особистісне збагачення.
- Збереження культурної спадщини через передачу традицій.
- Економічна підтримка малих громад і ремісників.
- Зниження туристичної сезонності — творчі тури не обмежені лише пляжним чи гірським сезоном.
- Стимулювання інновацій у культурному секторі.

Особливу увагу привертає оздоровчий туризм нового покоління, який широко представлений у Японії, Південній Кореї, Німеччині та Австрії. Тут відбувається синтез традиційної медицини, сучасних wellness-практик та цифрових технологій (зокрема, персоналізованих програм здоров'я). Японські онсени (гарячі джерела) є прикладом комплексного підходу, де поєднано екологічність, технологічність, культурні традиції та комфортне обслуговування. Саме ця модель заслуговує на особливе вивчення з огляду на можливості її адаптації до українських умов.

Основні характеристики оздоровчого туризму нового покоління:

1. Фокус на превентивному здоров'ї

Замість лікування захворювань, акцент робиться на профілактиці хронічних станів (стресу, ожиріння, безсоння, емоційного вигорання), збереженні балансу та загальному добробуті.

2. Індивідуалізований підхід

Програми створюються з урахуванням:

- біологічного віку,
- способу життя,
- рівня стресу,
- психоемоційного стану,
- результатів аналізів, ДНК-діагностики.

3. Інтеграція медицини та wellness-практик

Поєднання офіційної медицини (лабораторна діагностика, консультації лікарів) з альтернативними й доповнювальними методами: йога, аюрведа, медитації, арт-терапія, східні практики (шиацу, рейкі), детокс, лікування сном.

4. Технологічне оздоровлення

- Біохакинг-програми (smart aging, трекінг здоров'я).
- Використання гаджетів (наприклад, Oura Ring, генетичні тести, трекери сну).
- Кріотерапія, інфрачервоні сауни, нейростимуляція.
- Телемедицина та штучний інтелект у моніторингу самопочуття.

5. Ментальне та емоційне здоров'я

Програми включають:

- психологічний коучинг,
- digital detox (відмова від гаджетів),
- майндфулнес-практики,
- ритуали відновлення (звукотерапія, forest bathing, плавання в термальних джерелах).

6. Екоорієнтованість та природне середовище

Локації вибираються у чистих екологічних регіонах: гори, ліси, узбережжя. Природа виступає частиною терапії — через тишу, повітря, воду, ландшафт.

Нарешті, варто виокремити інновації в управлінні туристичними територіями, зокрема моделі кластеризації туризму, які практикуються у Німеччині, Фінляндії та Нідерландах. Тут активно впроваджуються публічно-приватні партнерства, інтеграція туризму з іншими секторами економіки (аграрним, ІТ, культурним), що дозволяє створювати багатофункціональні туристичні зони з високим рівнем синергії.

Таким чином, аналіз моделей інноваційного туризму в розвинених країнах засвідчує, що ключовими напрямками інновацій є цифровізація, сталість, персоналізація туристичних вражень, креативність і мультисекторальна інтеграція.

Інноваційний туризм постає як стратегічний напрям сучасного туристичного розвитку, що формується на перетині технологічного прогресу, зміни соціокультурних практик і глобальних викликів сталості. Він не є окремим видом туризму, а цілісною парадигмою, яка трансформує саму сутність туристичної діяльності — від структури попиту до організації пропозиції, від управлінських підходів до ролі локальних громад.

Світовий досвід демонструє, що інноваційний туризм є не лише реакцією на зміни, а й активним інструментом формування нових цінностей — персоналізованості, відповідальності, цифрової доступності, безпеки й екологічної доцільності [8]. Моделі, реалізовані в розвинених країнах, підтверджують, що синергія технологій, культури та сталого розвитку здатна забезпечити високий рівень туристичного сервісу і водночас зберегти локальну ідентичність [15].

Таким чином, інноваційний туризм — це не лише тренд, а фундаментальна складова майбутнього туризму, що вимагає стратегічного планування, системного мислення та міждисциплінарного підходу. Його ефективна реалізація можлива лише за умови глибокого розуміння глобальних тенденцій, гнучкості до змін та спроможності до інституційного оновлення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КУРОРТНОГО ТУРИЗМУ В ЯПОНІЇ

2.1. Географічні та природні передумови розвитку курортів Японії

Японія — це острівна держава, розташована у східній частині Азії, на західній околиці Тихого океану. Вона простягається вузькою дугою з північного сходу на південний захід на понад 3000 км, що охоплює декілька широтних зон — від помірного до субтропічного клімату. До складу Японії входять більше 6800 островів, але основна частина території країни зосереджена на чотирьох великих островах: Хонсю, Хоккайдо, Кюсю та Сікоку. Крім того, до держави належать численні архіпелаги, зокрема Рюкю (з островом Окінава), Ідзуські острови, Бонінські острови тощо [9].

Країна розташована на межі чотирьох тектонічних плит: Тихоокеанської, Філіппінської, Євразійської та Північноамериканської, що зумовлює її високу сейсмічну активність, наявність численних вулканів та геотермальних джерел. Японський архіпелаг входить до так званого Тихоокеанського вулканічного кільця (або "вогняного кільця"), де зосереджена велика частка активних вулканів світу. На території країни нараховується близько 110 активних вулканів, включаючи знаменитий Фудзі, що має не тільки природно-географічне, а й сакральне-культурне значення. Така тектонічна активність створює умови для виникнення великої кількості термальних джерел (онсенів), які є основою для розвитку курортного туризму.

Рельєф Японії є надзвичайно складним і гірським, що прямо впливає на просторову організацію населення, господарства і, зокрема, курортного туризму. Близько 73–75% території країни займають гори і пагорби, тоді як рівнинні ділянки, придатні для сільського господарства й урбанізації, становлять лише близько 25–27% площі. Така геоморфологічна структура є наслідком тривалої тектонічної активності й інтенсивного вулканізму, притаманного зоні стику тектонічних плит.

Гірські масиви тягнуться уздовж усіх головних островів Японського архіпелагу. Найбільш значущою гірською системою є так звані Японські Альпи —

три паралельні гірські хребти (Хіда, Кісо та Акаїші), що перетинають центральну частину острова Хонсю з північного заходу на південний схід. Тут розташовані численні вершини з висотами понад 3000 метрів, включаючи гору Хотаке (3190 м) та гору Кіта (3193 м). Вони створюють умови для розвитку альпійського туризму, гірськолижних курортів, екотуризму і термального відпочинку.

Найвідомішою вершиною країни є гора Фудзі (Фудзіяма) — згаслий стратовулкан заввишки 3776 м, розташований на межі префектур Сідзуока та Яманасі. Вона є не лише геоморфологічною домінантою, а й символом Японії, місцем релігійного паломництва та об'єктом природного і культурного туризму.

Північний острів Хоккайдо має менш крутий, але все ще виражений гірський рельєф з активними вулканами (наприклад, гора Асама) та великою кількістю гарячих джерел, що сприяють розвитку оздоровчого туризму. Водночас Хоккайдо є осередком зимового туризму — тут розташовані такі відомі гірськолижні курорти, як Нісеко і Фурано.

На півдні, на острові Кюсю, також спостерігається активна вулканічна діяльність. Тут знаходиться один з найактивніших вулканів Японії — Сакурадзіма, а також численні геотермальні зони, зокрема в префектурах Беппу та Кумамото. Ці регіони є ключовими зонами термального туризму в Японії.

Узбережжя Японії є переважно скелястим, з крутими схилами, особливо на узбережжі Японського моря. Проте в окремих районах, таких як Тихоокеанське узбережжя островів Хонсю й Кюсю, сформувалися низинні прибережні рівнини, які використовуються під міську забудову, сільське господарство та розвиток приморських курортів.

Гірський рельєф, окрім своєї естетичної й рекреаційної привабливості, сприяв формуванню локалізованих курортних зон з високим ступенем екологічної чистоти, ізоляції та унікального ландшафтного середовища. Завдяки цим особливостям, Японія розвинула численні регіональні курорти, які інтегрують природні ландшафти, традиційні поселення, термальні джерела та інфраструктуру оздоровчого і культурного туризму.

Клімат Японії є надзвичайно різноманітним і охоплює від субарктичного до субтропічного типу, що зумовлено великою протяжністю архіпелагу з північного сходу на південний захід, а також складною орографією та впливом морських течій. Така кліматична мозаїка забезпечує цілорічну туристичну привабливість країни, створюючи умови для розвитку різних типів курортного туризму — від зимових гірськолижних курортів до літніх пляжних і кліматотерапевтичних центрів.

Згідно з класифікацією кліматичних зон, Японія поділяється на шість основних кліматичних регіонів:

Хоккайдо — північний острів має суворий континентальний клімат з довгими, холодними і сніжними зимами та прохолодним літом. Середня температура січня становить близько -5°C , а липня — $+20^{\circ}\text{C}$. Значна кількість снігу сприяє розвитку гірськолижного туризму (Нісеко, Саппоро).

Японське морське узбережжя (захід Хонсю) — характеризується великими опадами взимку, особливо снігом, через вплив сибірського антициклону, який приносить холодне повітря, що, проходячи над Японським морем, набирає вологи. Цей регіон має інтенсивні снігопади (до 10–12 м снігу на сезон), що робить його привабливим для зимового туризму та онсенів у горах.

Тихоокеанське узбережжя Хонсю — тут переважає помірно мусонний клімат, з теплим літом і м'якою зимою. Літо спекотне, з температурами до $30\text{--}35^{\circ}\text{C}$ та високою вологістю, що сприяє морському туризму. Зима суха й сонячна, що також є привабливим чинником для оздоровчого та екскурсійного туризму.

Центральне міжгір'я (внутрішня частина Хонсю) — має континентальний клімат, зі спекотним літом і холодною зимою. Через гірський рельєф регіон ізольований від морських впливів, що призводить до великої амплітуди температур і сухого повітря. Це ідеальна зона для гірських курортів та лікувально-оздоровчого туризму (наприклад, Нагано).

Інланд Сі (внутрішнє Японське море) — відзначається м'яким кліматом з низькою кількістю опадів. Його часто називають "японським Середземномор'ям". Тут створені умови для винного туризму, сільського екотуризму та спа-курортів на основі термальних джерел.

Окінава та південні острови (архіпелаг Рюкю) — мають субтропічний мусонний клімат з м'якою зимою та дуже теплим і вологим літом. Середня температура січня — близько $+17^{\circ}\text{C}$, липня — до $+32^{\circ}\text{C}$. Тут активно розвиваються пляжний туризм, таласотерапія, а також лікувальний туризм із залученням морських ресурсів.

Клімат Японії також визначається сезонною циркуляцією повітряних мас, особливо впливом літнього і зимового мусону, а також тайфунів, які найчастіше виникають у серпні–вересні. Тайфуни здебільшого впливають на південні і центральні райони, однак завдяки сучасній інфраструктурі їхній вплив на туризм мінімізовано.

Ще одним характерним явищем є "сакура" — період цвітіння вишні, що настає з березня по травень (залежно від регіону). Це явище має високу туристичну значущість і формує сезонний культурно-природний туризм, що поєднує естетику природи з традиційними японськими святами.

Флора Японії є надзвичайно різноманітною та багатогою, що зумовлено як її витягнутою з півночі на південь територією, так і значними перепадами висот, вологим мусонним кліматом і ізольованим острівним положенням. За оцінками ботаніків, у Японії налічується понад 5000 видів судинних рослин, з яких близько 40% є ендемічними, тобто такими, що не зустрічаються ніде більше у світі.

1. Зональність рослинності

Флора Японії формується в межах кількох природно-кліматичних зон, що чітко простежуються з півночі на південь:

Хоккайдо (північ) – зона хвойних лісів. Тут переважають ялини (*Picea jezoensis*), тсуга (*Tsuga diversifolia*), модрина (*Larix kaempferi*) та сосни. Також поширені листяні породи: береза, вільха, в'яз. Влітку клімат прохолодний, а зими суворі зі значним сніговим покривом.

Хонсю (центральна Японія) – перехідна зона, де спостерігається змішана рослинність. У передгір'ях Альп Хонсю ростуть букові, кленові, дубові ліси. Вище — хвойні породи. Саме тут знаходяться найбільш живописні ліси, які стають об'єктами екотуризму та природної терапії (шінрін-йоку – "лісові ванни").

Кюсю та Сікоку (південь) – зони субтропічної рослинності. Тут домінують вічнозелені широколисті ліси з камеліями, магноліями, лаврами, бамбуком, деревами камфорного лавра (*Cinnamomum camphora*) і пальмами. У деяких районах поширені культурні плантації цитрусових, чаю, батату.

Окінава та південні острови Рюкю – зона тропічної рослинності. Тут зростають тропічні ліси з фікусами, бананами, саговниками, папоротями та орхідеями. Це найвологіший і найтепліший регіон Японії, з екосистемами, подібними до тих, що трапляються в Південно-Східній Азії.

2. Гірська флора

Гори займають понад 70% території країни, тому гірські екосистеми є важливою частиною японської флори. У високогір'ях поширені альпійські луки з рідкісними видами, такими як ендемічна сакура горна (*Prunus nipponica*), японська рододендрона флора, численні луковичні та трав'янисті багаторічники. На висотах понад 2000 м рослинність набуває тундрових рис.

3. Водна рослинність і болотні екосистеми

Уздовж річок, озер та у вологих низовинах росте багата гідрофільна рослинність: очерет, лепеха, латаття, ситник. Болота, особливо на Хоккайдо, є осередками рідкісних видів, у тому числі мохів і лишайників. У приморських районах поширені мангрові зарості (переважно на островах Рюкю), які мають велике екологічне значення.

4. Культурна флора та декоративне садівництво

Особливу роль у флорі Японії відіграє культурна та декоративна рослинність, яка формує унікальний ландшафтний образ країни. Сакура (вишня), клен японський, сосна чорна, хризантема, бамбук – не тільки символи японської культури, а й важливі елементи курортної естетики. Традиційні японські сади з точно вивіченим розташуванням рослин, каменів, води та моху слугують не лише декоративною, а й терапевтичною функцією.

5. Ендемізм і охорона флори

Японія є одним з осередків біорізноманіття Східної Азії. Серед ендемічних видів варто згадати:

- *Sciadopitys verticillata* (японський зонтичний сосник),
- *Cryptomeria japonica* (криптомерія японська),
- численні види орхідей та лілій.

Держава приділяє значну увагу охороні рідкісної флори, зокрема через систему національних парків, ботанічних садів, природних резерватів.

2.2. Основні типи японських курортів

Курортна інфраструктура Японії вирізняється багатогранністю, поєднанням природного потенціалу, традиційної культури та сучасних інновацій. Основні типи японських курортів формувалися впродовж століть і значною мірою відображають географічну та культурну специфіку країни. Залежно від природно-кліматичних умов, лікувально-оздоровчого профілю, а також функціональної спеціалізації, виділяють кілька основних типів курортів Японії:

Онсен у перекладі з японської означає «гаряче джерело». Це природні термальні джерела, що утворюються внаслідок активної вулканічної діяльності та геотермального нагрівання підземних вод. Японія, розташована в межах Тихоокеанського вогняного кільця, має понад 25 тисяч термальних джерел, з яких більше 3000 використовуються у рекреаційних і лікувальних цілях.

Онсени є глибоко вкоріненою частиною японської культури — вони поєднують у собі елементи оздоровлення, очищення, соціалізації та духовної гармонії. Відвідування онсенів — це не лише побутова традиція, а й форма «повільного туризму», що сприяє відновленню тіла і душі через єднання з природою.[33]

Класифікація онсенів за хімічним складом води

Залежно від мінерального складу, температура води в онсенах коливається від +25 °С до +90 °С, і навіть вище. Вони поділяються на кілька основних типів, кожен з яких має специфічний оздоровчий ефект:

Таблиця 2.1 Класифікація онсенів за хімічним складом води [розроблена автором]

Тип води	Хімічні компоненти	Лікувальні властивості
Сірководневі	H ₂ S, сірка, сульфати	Покращення стану шкіри, протизапальні властивості
Солі заліза	Fe, оксиди заліза	Лікування анемії, стимуляція кровообігу
Вуглекислі	CO ₂	Розширення судин, зниження тиску
Сольові(натрієві, хлоридні)	NaCl	Протизапальний ефект, реабілітація після травм
Сульфатні	SO ₄ ²⁻	Заспокійливий ефект на шкіру, печінку, жовчний міхур
Радіоактивні (радонові)	Радон, ізотопи	Сприятливий вплив при артритах, ревматизмі (в обмежених дозах)
Кислі (pH < 3)	Органічні кислоти	Антисептичні властивості

Типологія онсенів за формою організації:

- Ротенбуро — відкриті купальні, часто розташовані на гірських схилах, з видом на природу, річку чи озеро.
- Утібуро — закриті внутрішні купальні з традиційними дерев'яними чи кам'яними ваннами.
- Асію — безкоштовні громадські джерела для ніг, розміщені у громадських місцях.
- Сенто — громадські лазні з гарячою водою, іноді з додаванням мінералів, хоча не завжди природного походження.

Географія онсенів

Онсени розміщені по всій Японії, але найбільш відомими є:

- Беппу (преф. Оїта, острів Кюсю) – понад 2000 джерел, район вважається одним з найгарячіших у світі, відомий "пекельними" джерелами (дзигоку-мегурі).
- Кусацу (преф. Гумма) – знамените джерело з високим вмістом сірки, вода природно очищується при 95°C.

- Геро (преф. Гіфу) – "один із трьох найкращих онсенів Японії", з приємною м'якою водою.
- Хаконе (преф. Канагава) – близько до Токіо, поєднання мальовничої природи, традиційних рьоканів і сучасних спа-комплексів.
- Ібусукі (преф. Кагошіма) – знаменитий піщаними ваннами, де туристи закопуються в гарячий вулканічний пісок.

Онсени є локомотивами економіки малих міст: вони сприяють збереженню традицій, розвитку місцевих рьоканів, ресторанного бізнесу, ремесел і сувенірної торгівлі. Крім того, багато міст з онсенами стали учасниками "розумного регіонального туризму", орієнтованого на сталий розвиток і залучення екотуристів.

Окінава — тропічний прибережний і кліматичний курорт

Типи курортів: прибережні, кліматичні, wellness, дайвінг, культурні

Клімат: тропічний мусонний, температура води — +22...30°C цілий рік

Відомі курортні зони:

- Онна — престижна пляжна зона з елітними резортами
- Чатан — молодіжний і сімейний відпочинок
- Ісігакі / Міяко / Керема (острови) — еко-дестинації, снорклінг, дайвінг, морські тури

Таблиця 2.2 Популярні резорти Окінави [розроблена автором]

Назва	Характеристика
Halekulani Okinawa	Елітний курорт на узбережжі, стиль Hawaiian-Luxury
Hyatt Regency Seragaki Island	Розташований на приватному острові, wellness + дайвінг
ANA InterContinental Manza Beach Resort	Для родин, має приватний пляж, спа і спортивні активності
Ishigaki Resort Grandvrio Garden	Еко-готель з видом на коралові рифи
Shigira Bayside Suite ALLAMANDA (Міяко)	Вілли з видом на океан, люкс-рівень

Атамі (преф. Сідзуока)

Тип курорту: кліматичний, прибережний, термальний (онсени)

Клімат: субтропічний, м'який, тепла зима

Характеристика: Відомий з періоду Едо, пляжі, онсени, фестивалі

Таблиця 2.3 Популярні резорти Атамі [розроблена автором]

Назва	Характеристика
Atami Fufu	Бутік-резорт зі спа-центром, номери з приватними онсенами
Hoshino Resorts Kai Atami	Традиційний стиль, з краєвидом на океан
Hotel Micuras	Сучасний спа-готель із рестораном з видом на затоку Сагамі
Ryokan Tachibana	Автентичний рьокан з дерев'яними ваннами

Шірахама (преф. Вакаяма)

Тип курорту: прибережний, кліматичний, сімейний, wellness

Пляжі: білий кораловий пісок, гарячі джерела поруч із пляжем

Популярні активності: пляж, дайвінг, Adventure World

Таблиця 2.4 Популярні резорти Шірахама [розроблена автором]

Назва	Характеристика
Shirahama Key Terrace Hotel Seamore	Спа-готель з ваннами під відкритим небом біля океану
Infinito Hotel & Spa Nanki-Shirahama	Розкішний готель з видом на океан, власна кухня
Hotel Sanrakuso	Традиційний японський рьокан з ваннами-онсенами
Kaisyu	Номери з приватними онсенами, honeymoon-туризм

Гірськолижні та високогірні курорти:

Нісеко (преф. Хоккайдо) — міжнародний гірськолижний курорт №1

Тип курорту: всесезонний, гірськолижний, високогірний, wellness

Гора: Нісеко Аннупурі (1308 м)

Особливість: сухий і глибокий порошкоподібний сніг ("Яpow"), велика частка іноземних туристів (Австралія, ЄС, США)

Зони катання:

- Grand Hirafu
- Niseko Village

- Hanazono
- Annupuri
- Усі об'єднані єдиним ski-pass — Niseko United

Таблиця 2.5 Популярні гірськолижні та високогірні курорти [розроблена автором]

Назва	Характеристика
Park Hyatt Niseko Hanazono	Розкішний 5-зірковий курорт, приватні спа, cuisine
The Vale Niseko	Ski-in ski-out резорт із басейном і видом на гору Йотей
Ki Niseko	Бутик-готель біля підйомника Hirafu Gondola
Niseko Northern Resort Annupuri	Комфортне проживання, сімейний формат

Хакуба (преф. Нагано) — центр Олімпійських ігор 1998 року

Тип курорту: гірськолижний, високогірний, спортивний

Гори: Японські Альпи (гора Хакуба – 2932 м)

Особливість: велика кількість трас для професійного катання, беккантрі, фрірайд

Зони катання:

- Nakuba Harro-One (олімпійська траса)
- Tsugaïke Kogen
- Nakuba Goryu
- Nakuba 47

Сумарно — 11 зон, 135 трас

Таблиця 2.6 Популярні резорти Хакуби [розроблена автором]

Назва	Характеристика
-------	----------------

Hakuba Tokyu Hotel	Традиційний готель з гарячими джерелами
Hotel Sierra Resort Hakuba	Вілли серед лісу, включено онсени
Courtyard by Marriott Hakuba	Модерновий курорт, ski shuttle до Нарро-Оне
Phoenix Hotel	Елітне обслуговування, гірськолижний доступ

Сіґа Коген (Shiga Kogen, преф. Наґано) — найбільша зона катання в Японії

Тип курорту: гірськолижний, екологічний, високогірний

Висота: до 2307 м

Особливість: об'єднана зона з понад 20 курортів, природний парк, частина спадщини UNESCO

Визначні особливості:

Сезон триває з листопада до травня

Найвищі траси — до 2000+ м

Поруч розташовані сніжні мавпи з Jigokudani Monkey Park

Таблиця 2.7 Популярні резорти Сіґа Коген [розроблена автором]

Назва	Характеристика
Shiga Kogen Prince Hotel	3 корпуси, прямий вихід на схили
Hotel Grand Phenix Okushiga	Альпійський стиль, елітний відпочинок
Yudanaka Seifuso Ryokan	Традиційний рьокан з гарячими ваннами
Shiga Kogen Chalet Christiania	Бюджетний варіант для молоді

Гала Юдзава (GALA Yuzawa, преф. Ніґата) — ближній до Токіо курорт

Тип курорту: гірськолижний, транспортно-доступний

Особливість: лише 75 хвилин на шінкансен з Токіо до підйомника

Переваги:

Ідеальний для коротких візитів на вихідні

Прямий доступ зі станції Gala Yuzawa

Висота до 1180 м

Таблиця 2.8 Популярні резорти Гала Юдзава [розроблена автором]

Назва	Характеристика
Hotel Futaba	Онсени з видом на сніжні гори
Yuzawa New Otani	Зручно до підйомників, комфортний сервіс
Naspa New Otani	Дитячий парк, сноу-парк, велика територія

Татеяма Куробе Альпайн Роут — високогірна природна зона

Тип туризму: високогірний, сезонний, trekking, snow-wall tourism

Особливість: снігові коридори до 18 м висотою, активний туризм у квітні–травні

Елементи маршруту:

Муродо — найвища точка (2450 м)

Куробе Дам — найвища гідроелектростанція

Сніговий коридор (Yuki-no-Otani)

Туристичні сервіси:

- Mountain Lodge Murodo
- Hotel Tateyama (найвисокогірніший готель Японії)

2.3. Інноваційні концепції курортного туризму в Японії

Інноваційність туристичної сфери Японії визначається не лише високим рівнем сервісу чи технологічною досконалістю, а насамперед здатністю інтегрувати традиційні елементи японської культури з найновішими глобальними трендами у сфері туризму та відпочинку. Курортний туризм у Японії в останні десятиліття зазнав трансформації: від класичних готелів біля онсенів до цілісних концепцій велнесу, сталого розвитку, digital-досвіду та сезонної мобільності.

Розглянемо ключові інноваційні підходи, що сформували сучасне обличчя японських курортів.

1. Wellness-курорти нового покоління (Rejuvenation & Longevity tourism)[27]
Японія, як країна з одним із найвищих рівнів тривалості життя, активно впроваджує концепцію довголіття у курортний туризм. Нове покоління онсен-курортів поєднує традиційні гарячі джерела з медичними та велнес-послугами:

KurSpa Resort Ryujin (преф. Вакаяма) – інноваційне поєднання сірчаних джерел, йога-програм, дієтології та фітотерапії.

Hoshinoya Karuizawa – екологічний резорт, що базується на концепції bio-slow life: живлення з локальних фермерств, повна відсутність шуму, цифровий детокс.

Shima Onsen Kashiwaya Ryokan – адаптований під іноземців велнес-рьокан з приватними ваннами, веган-меню та медитаційними маршрутами.

Такі курорти стають платформою для preventive health tourism, де оздоровлення відбувається без медикаментів, завдяки природі, клімату та балансованому способу життя.

2. Технологічна інтеграція (Smart Tourism & AI Experience)

Японія як технологічний лідер використовує інновації не лише у міському, а й у курортному середовищі:

Мобільні застосунки: туристи мають доступ до onsen maps, AR-гідів, медичних порадників. У багатьох курортах діють автоматизовані системи бронювання ванн.

Готелі з роботами: курортні готелі мережі Henn-na Hotel (Нагасакі, Кінкі, Токай) – перші у світі, де ресепцію, обслуговування та навіть check-in здійснюють роботи.

VR-туризм: впроваджується у високогірних курортах, особливо в сезон снігових буревіїв. Наприклад, Zao Onsen Snow Monster Virtual Experience дозволяє туристам зануритися у 3D-віртуальний світ снігових форм навіть у приміщенні. Це дозволяє створити гнучкий формат відпочинку, що не залежить від сезонності, погоди чи мовного бар'єру.

3. Сталий туризм і екологічні курорти

Проблеми перенавантаження туризмом у популярних локаціях (як-от Кіото чи Хаконе) призвели до зміщення акценту на екологічні та локалізовані концепції: Satoyama Stay Nino-Maru (преф. Тояма) – екокурорт на основі сільського спадку; використовуються лише відновлювані джерела енергії, місцеві матеріали та фермерські продукти.

Eco-Village Omo Valley – міні-курорт, що функціонує як еко-спільнота: всі мешканці беруть участь у переробці відходів, харчуванні та агротуризмі.

Kumano Kodo Spiritual Route – поєднання піших паломництв з високогірним онсен-туризмом, без шкоди для природи (усі готелі мають екосертифікати).

Сталий туризм у Японії — це не лише «зелена енергетика», а цілісна філософія гармонії людини і ландшафту.

4. Культурно-рекреаційні комплекси (Onsen + Art + Nature)[19]

Інноваційна модель розвитку курортів передбачає їх перетворення на культурно-естетичні хаби:

- Benesse Art Site Naoshima – приклад унікального поєднання музеїв сучасного мистецтва, ландшафтної архітектури і спа-готелів.
- Yufuin Floral Village (преф. Оїта) – «аніме-деревня» з європейською архітектурою, арт-об'єктами, термальними джерелами та фестивалями.
- Gora Kadan (Хаконе) – резорт у стилі традиційного імператорського маєтку з культурними подіями, чайними церемоніями та експозиціями каліграфії.

Це створює новий формат відпочинку – Immersive Resort Culture, де туризм — це естетика, духовність і культурна інтеграція.

5. Сезонна мобільність та micro-tourism

Останні роки популярності набирає концепція micro-tourism – короткострокові подорожі у межах регіону, що стали особливо актуальними під час пандемії. Японія адаптувала цю модель на рівні курортів:

Сезонні курорти-мандрівники: наприклад, компанія Snow Peak створила мережу пересувних кемпінгів на базі гірськокожних курортів поза зимовим сезоном.

Onsen Trails – спеціальні маршрути між меншими курортами з пішим або велосипедним переходом, які дозволяють відкривати нові локації (наприклад, Kusatsu → Manza → Shima).

Такі моделі дозволяють зменшити навантаження на мегапопулярні локації, розвивати сільські райони та підвищити туристичну мобільність.

Інноваційні концепції курортного туризму в Японії — це приклад адаптивного, технологічно розвиненого та культурно інтегрованого підходу до відпочинку. Основу цієї моделі складають:

- гармонійне поєднання традицій (онсени, ьокани) з high-tech рішеннями (роботи, VR, мобільні сервіси),[32]
- створення умов для оздоровлення, довголіття та духовного відновлення,
- екологічність та сталість як головна стратегія розвитку територій,
- мультисезонність і мобільність туризму.

Такий підхід є особливо актуальним для України, яка може перейняти цю модель для розвитку Карпатського регіону, термальних курортів Закарпаття, гірськолижного велнесу тощо. Розвиток українських курортів через призму інноваційного, сталого та культурно-зорієнтованого туризму може стати потужним імпульсом для регіонального зростання.

2.4. Вплив традицій та культури на туристичний продукт

Японський туризм вирізняється глибокою синергією з традиційною культурою країни, яка впродовж століть формувала не лише спосіб життя, але й систему цінностей, естетику та структуру відпочинку. Традиції і культура Японії не просто супроводжують туристичний продукт – вони є його основою, наповнюючи кожен елемент подорожі змістом, унікальністю та відчуттям автентичності. Саме завдяки цьому японські курорти не перетворюються на стандартизовані туристичні центри, а залишаються живими просторами, де культура інтегрована у кожную деталь – від архітектури до етикету обслуговування.[16]

Онсен-культура: традиційне купання як філософія гармонії

Онсени (гарячі джерела) – не просто лікувально-рекреаційні ресурси, а ціла філософія очищення, відновлення та соціального єднання. Традиції купання в Японії сягають тисячоліть, і нині вони стали ядром численних курортів, таких як:

- Kusatsu Onsen (преф. Гумма) – один із найстаріших курортів, де збережено ритуал *yumomi* – охолодження гарячої води дерев'яними лопатами під пісні та танці.
- Beppu Onsen (преф. Оїта) – відомий “пекельними” джерелами (*jigoku*), що перетворені у культурно-естетичні комплекси для споглядання.
- Noboribetsu Onsen (Хоккайдо) – місце, де відпочинок поєднаний з міфологічним уявленням про духів-онсенів (юрей).

Онсен-традиція глибоко пов'язана з синтоїстськими та буддійськими уявленнями про очищення тіла та духу, а також із суворими соціальними правилами (оголення, заборона татуювань, ритуали входу до ванни), що формують особливу атмосферу ритуальності.

Традиційне житло: рьокани як культурний простір.

Рьокани (японські традиційні готелі) – ще один інструмент впливу культури на туристичний продукт. Проживання в рьокані — це не просто нічліг, а цілий ритуал культурного занурення:

- Архітектура – кімнати з татамі, слайдингові двері *сьодзі*, низькі меблі та внутрішні сади.
- Обслуговування – персонал у кімоно, поклони при зустрічі, чайна церемонія на привітання.
- Кухня – подача багатостравної вечері *кайсекі-рьорі*, яка має естетичне та символічне значення.

Найвідоміші приклади — *Hiiragiya Ryokan* (Кіото) та *Gora Kadan* (Хаконе), які поєднують традиційний комфорт із сучасними зручностями, не втрачаючи культурної аутентичності.[20]

Кухня як культурна спадщина та туристичний магніт.

Японська гастрономічна культура (яка визнана ЮНЕСКО нематеріальною спадщиною людства) є не просто елементом турпродукту, а цілісною подорожжю для смаку і душі:

- Омакасе-ресторани – де шеф сам обирає страви для гостя (приклад: Sukiyaabashi Jiro, Токіо).
- Кайсекі-меню в курортних готелях – багатостравна вечеря, яка відповідає сезонності, кольору, структурі смаків.
- Регіональні кухні – наприклад, яманака-набе в Канадзаві чи соба в Нагано, які є “візитними картками” курортів.

Їжа в Японії — це ритуал, естетика, відображення сезонів та глибока повага до природи і процесу приготування.

Сезонні свята та традиційні фестивалі як драйвери туризму.

Японська культура глибоко циклічна, прив’язана до сезонів. Саме це лягло в основу концепції “сезонного туризму”, де подорожі синхронізовані з природними явищами та культурними подіями:

- Ханамі (споглядання цвітіння сакури) – величезна туристична подія в таких курортних містах, як Кіото, Йошіно чи Мацумото.

О-ханамі у поєднанні з онсеном – наприклад, Kakunodate Onsen в преф. Акіта. Мацурі (фестивалі) – в курортних регіонах вони стають головною атракцією: Гіон-мацурі в Кіото, Снежний фестиваль у Саппоро, Кантō-мацурі в Акіті.

Туристи мають змогу не лише бути спостерігачами, а й учасниками – вдягати кімоно, брати участь у церемоніях, створювати ліхтарики чи запускати феєрверки.

Духовність як основа рекреаційного досвіду.

Японські курорти часто розміщені поблизу святилищ, монастирів чи місць сили, що робить відпочинок глибшим, ніж просто фізичне розслаблення. Приклади:

- Коя-сан (преф. Вакаяма) – місце буддійських паломництв, що приймає туристів у монастирських готелях шукобо.
- Кумано-кодо – священний маршрут до трьох великих святинь Кумано, що перетворився на один з головних рекреаційних маршрутів.

- Нікко – синто-буддійський комплекс, розташований поруч із однойменним курортом, що поєднує духовність і природу.

Духовна складова посилює ефект відпочинку, дозволяючи досягти не лише фізичного, а й емоційного й ментального відновлення.

Культура омотенаші — японське мистецтво гостинності.

Один із найважливіших культурних аспектів, який пронизує весь туристичний досвід в Японії — це омотенаші (безкорислива, уважна, інтуїтивна гостинність). Це не просто обслуговування, а форма невимушеного, доброзичливого прийому, який включає:

- Уважне передбачення потреб гостя без нав'язування.
- Турботу про комфорт у деталях — від способу подачі чаю до складення кімоно для сну.
- Готовність допомогти без очікування винагороди.

Це формує унікальний емоційний зв'язок між туристом і місцем, що підсилює лояльність і повернення гостей.

Традиції та культура Японії не просто формують “атмосферу” туристичних продуктів — вони є їх фундаментом. Вплив традицій виявляється у:

- форматі житла (рьокани, шукобо),
- кулінарному досвіді (кайсекі, локальні страви),
- ритуалах (онсени, чайна церемонія),
- сезонних практиках (ханамі, мацурі),
- сервісі (омотенаші),
- духовному змісті подорожей.

Такий глибокий зв'язок між туризмом і культурою створює в Японії унікальний туристичний продукт, що вирізняється високим ступенем аутентичності, гнучкістю адаптації під сучасні умови і глибоким емоційним впливом на туриста.

Японський курортний туризм є цілісною моделлю гармонійного поєднання традицій і технологічних інновацій, що забезпечує стабільний розвиток галузі в умовах високої конкуренції та змін глобального попиту. Курортна система Японії

сформована не лише на основі унікального природного потенціалу, а й завдяки культурно-філософському підходу до відпочинку, здоров'я та взаємодії людини з довкіллям.

Японія демонструє здатність трансформувати традиційні форми рекреації (онсени, ґокани, термальні села) в інноваційні туристичні продукти, які задовольняють як внутрішній, так і міжнародний попит. Ключову роль відіграє стратегічна орієнтація на якість сервісу, екологічність, цифрову трансформацію та культурну автентичність, що перетворює японські курорти на зразки інноваційного підходу до розвитку територій.

Таким чином, курортний туризм Японії виступає не просто складовою туристичної галузі, а ефективною моделлю адаптації до сучасних викликів, яку доцільно розглядати як приклад для розробки національних стратегій розвитку інноваційного туризму в інших країнах, зокрема в Україні.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЯПОНСЬКОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

3.1. Порівняльна характеристика курортного туризму Японії та України

Курортний туризм є важливою складовою частиною туристичної індустрії як в Японії, так і в Україні, однак особливості курортного сервісу, інфраструктури та організації відпочинку значно відрізняються в обох країнах через різні культурні, природні та економічні умови. Вивчення досвіду Японії у сфері курортного туризму дозволяє визначити ключові аспекти, які можуть бути адаптовані в Україні, сприяючи розвитку її власного курортного сектору.

Природні ресурси та курорти:

Японія має унікальний географічний розташування та природні ресурси, що визначають види курортного туризму в країні. Завдяки своєму вулканічному походженню, країна має багаті термальні ресурси, а також розвинену інфраструктуру для зимового, гірськолижного та природного туризму. Основні природні переваги для курортів Японії:

Вулканічні курорти (Онсен): Японія відома великою кількістю природних гарячих джерел, які отримали назву онсен. Ці гарячі джерела використовуються не тільки для лікувальних процедур, але й як основа для створення повноцінних курортів. Більшість онсенів розташовані в гірських районах, таких як Хоккайдо, Гумма, Канто, і на острові Кюсю. Лікувальні властивості термальних вод привертають туристів з усього світу, а також є важливою частиною японської культури.

Гірськолижні курорти: Японія має ряд курортів, які спеціалізуються на зимових видах спорту. Країна розташована на східному березі Азії, де постійно випадає велика кількість снігу. Найвідоміші гірськолижні курорти Японії — Нісеко (на острові Хоккайдо), Хакуба, Фудзі-сан (біля вулкана Фудзі). Гірськолижні курорти Японії славляться своєю сніговою покривною, а також високим рівнем сервісу та безпеки.

Морські курорти та пляжі: Японія також має значну кількість курортів на узбережжі, особливо в південних регіонах, таких як Окінава. Ці курорти відомі своїми пляжами, теплим кліматом та різноманітням водних видів спорту. Острів Окінава відомий своїми білими піщаними пляжами, кораловими рифами та тропічною природою.

Лікувальні грязі та озера: Японія також має багато озер та природних ресурсів, таких як Окояма, де є грязьові курорти, що використовуються для лікування різних хвороб, включаючи захворювання суглобів та шкіри.

Україна має великий природний потенціал для розвитку курортного туризму, зокрема завдяки наявності мінеральних джерел, лікувальних грязей, гірських ландшафтів та прибережних територій, але її природні ресурси та курорти мають інші особливості, порівняно з Японією:

Мінеральні джерела та санаторії: Україна багата на природні мінеральні води, які є основою для розвитку курортного лікування. Найбільш відомими курортами є Трускавець, Моршин, Східниця, Почаїв. Кожен з цих курортів спеціалізується на різних типах лікувальних вод (для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, нирок, печінки). Ці курорти пропонують комплексне лікування — санаторії, лікувальні процедурні комплекси, а також культурні та рекреаційні послуги.

Гірські курорти Карпат: Українські Карпати є важливим природним ресурсом для розвитку курортного туризму. Карпатський регіон пропонує не лише курорти для зимових видів спорту, а й для літнього відпочинку. У зимовий період Карпати є популярними завдяки гірськолижним курортам, зокрема у Яремчі, Буковелі та Драгобраті, де туристи можуть насолоджуватися катанням на лижах і сноубордах. Літній туризм зосереджений на екологічному туризмі, піших походах та велотурах. Пляжні курорти Чорного та Азовського морів: Південний та південно-східний регіони України також пропонують курорти для пляжного відпочинку. Це курорти на Чорному та Азовському морях, зокрема в Одеській, Херсонській та Запорізькій областях. Популярними місцями для відпочинку є Одеса, Генічеськ, Залізний Порт. В Україні пляжний відпочинок обмежений до літнього сезону, проте ці курорти

пропонують помірні ціни порівняно з іншими курортними напрямками на Чорному морі.

Лікувальні грязі та озера: На заході та півдні України є курорти, які використовують лікувальні грязі та озера, зокрема на курортах Куяльник в Одеській області, що славиться своїми цілющими грязями для лікування суглобів та шкіри.

Таблиця 3.1 Порівняльна таблиця природних ресурсів та курортів [розроблено автором]

Аспект	Японія	Україна
Термальні джерела	Велика кількість природних гарячих джерел (онсен), зокрема в гірських районах (Хоккайдо, Окінава, Канто).	Мінеральні джерела (Трускавець, Моршин, Східниця) для лікувальних вод.
Гірськолижні курорти	Відомі курорти, такі як Нісеко, Хакуба, Фудзі-сан, де пропонується висока якість снігового покриття та сервісу.	Гірськолижні курорти в Карпатах, зокрема Буковель, Яремча, Драгобрат, хоча обмежені сніговим покриттям.
Морські курорти та пляжі	Острів Окінава та інші південні курорти з кораловими рифами, пляжами та тропічною природою.	Чорноморське та Азовське узбережжя (Одеса, Генічеськ), піщані пляжі та літній відпочинок.
Лікувальні грязі	Грязьові курорти в районах вулканічної активності, лікувальні грязі використовуються для реабілітації та лікування.	Лікувальні грязі в Куяльнику (Одеська область) та інших курортах для лікування суглобів та шкіри.

Географічне різноманіття	Вулканічна активність, гірські, пляжні та термальні курорти з багатими природними ресурсами для туризму.	Гірські Карпати, лікувальні курорти та пляжні зони, що пропонують різноманітні варіанти відпочинку.
--------------------------	--	---

Інфраструктура та обслуговування туристів

Інфраструктура курортного туризму є одним із головних факторів, що визначають успіх курортних зон. Вона включає в себе не лише фізичні об'єкти (готелі, дороги, лікарні, спортивні комплекси тощо), але й систему обслуговування, яка забезпечує комфорт та задоволення потреб туристів. Японія та Україна мають різний рівень розвитку курортної інфраструктури, що виявляється у різних підходах до організації сервісу, а також у якості обслуговування.

Інфраструктура курортів:

- Японія:

Японія має розвинену інфраструктуру для курортного туризму, що відповідає світовим стандартам. Найбільш відомі японські курорти, особливо онсен та гірськолижні курорти, мають високий рівень сервісу та інфраструктури, що включає сучасні готелі, спа-центри, ресторани, медичні установи, спортивні комплекси, торгові центри та культурні заклади.

Онсен та термальні курорти:

Курорти на основі гарячих джерел (онсен) мають розвинену інфраструктуру, включаючи численні готелі та рюокани (традиційні японські готелі), де використовуються термальні води для відновлення та релаксації. Вони також часто пропонують здоров'я-підтримуючі послуги, такі як традиційні японські масажі, ароматерапія, спа-процедури.

Онсен традиційно є частиною японської культури, і це відображається в їхньому обслуговуванні. Курорти мають добре розвинену інфраструктуру для

гостей, у тому числі трансфери від великих міст до курортів, вишукані ресторани, що пропонують традиційну японську кухню.

Гірськолижні курорти:

Японія має численні гірськолижні курорти з розвинутою інфраструктурою, що включає готелі міжнародного класу, ресторани комплекси, прокат обладнання та інші послуги для туристів. Курорти, такі як Нісеко, мають систему канатних доріг, снігових трапів та високоякісні навчальні школи для лижників і сноубордистів.

Транспортна доступність:

Японія має одне з найбільш розвинених транспортних сполучень у світі, з високошвидкісними потягами Шінкансен, які забезпечують швидкий доступ до курортних зон. Курорти також мають добре розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи трансфери, автобуси та таксі, що полегшують переміщення між різними курортними зонами.

- Україна:

Україна, з огляду на обмежені ресурси та менш розвинену інфраструктуру, має певні труднощі з обслуговуванням та створенням необхідних умов для курортного туризму. Однак є певні позитивні зміни в інфраструктурі, особливо в західних регіонах країни.

Мінеральні курорти:

В Україні є традиція санаторіїв, зокрема у західних областях, таких як Трускавець, Моршин, Східниця. Ці курорти мають значну кількість санаторіїв, які спеціалізуються на лікуванні з використанням мінеральних вод. Проте рівень сервісу та модернізація готельної інфраструктури залишають бажати кращого. Санаторії в Україні мають базові умови для лікування та відпочинку, але їм часто не вистачає сучасних спа-послуг, висококласних ресторанів і комплексного обслуговування. Більшість закладів ще не відповідає світовим стандартам у обслуговуванні, хоча і намагаються вдосконалюватися.

Гірськолижні курорти:

Україна має декілька популярних гірськолижних курортів, зокрема Буковель, Драгобрат, Яремче. Більшість із них знаходяться в Карпатах. Вони розвиваються,

але досі мають обмежену інфраструктуру, що може створювати певні труднощі для іноземних туристів.

Гірськолижні курорти в Україні поступаються японським за рівнем сервісу та інфраструктури. Наприклад, гірськолижні курорти в Карпатах, хоча й мають сучасні канатні дороги, часто мають проблеми з обслуговуванням та безпекою, а також недостатньо розвинену інфраструктуру для обслуговування великої кількості туристів.

Транспортна доступність:

Україна має певні проблеми з транспортною доступністю курортів, особливо в гірських районах. Дороги в деяких регіонах потребують значних покращень, і транспортна інфраструктура не завжди забезпечує зручний доступ до популярних курортів. Наприклад, для досягнення гірськолижних курортів Карпат потрібно подолати значні відстані, деякі дороги погано облаштовані.

Однак для більшості курортів існують автобуси та трансфери з найбільших міст, таких як Київ, Львів, Івано-Франківськ.

Обслуговування туристів:

- Японія:

Обслуговування туристів в Японії є одним з головних аспектів курортного туризму, і це вважається одним з основних факторів, що робить японські курорти такими популярними. Японці дуже серйозно ставляться до гостинності, що виражається у високому рівні сервісу.

Омотенаші (японське гостинність):

Японці дуже уважні до потреб своїх гостей, що проявляється у культурі омотенаші (японська традиція гостинності). Це означає, що кожен аспект обслуговування, від приїзду до від'їзду, ретельно продуманий. Персонал курортів завжди намагається передбачити бажання гостя, не порушуючи його особистого простору.

Культура обслуговування:

У японських курортах персонал часто носить традиційний одяг, а ресторани пропонують гостям страви, приготовані за традиційними рецептами. Японські готелі дуже орієнтовані на комфорт і ефективність. Вони зазвичай мають

різноманітні послуги: від японських банних процедур до безкоштовних трансферів до найближчих туристичних точок.

- Україна:

Обслуговування в Україні значно відрізняється від японського через інші стандарти і рівень розвитку галузі.

Туристичний сервіс:

В Україні сервіс в курортних зонах, зокрема на гірськолижних та лікувальних курортах, все ще не досягає світових стандартів. Проте деякі курорти вже активно працюють над покращенням обслуговування, залученням персоналу з досвідом роботи за кордоном і навчанням місцевого персоналу.

Культура обслуговування:

В Україні культура обслуговування туристів, хоча і є важливим аспектом розвитку курортів, ще не стала повністю професійною. Однак більшість курортів намагаються впроваджувати новітні методи обслуговування, залучаючи досвід міжнародних операторів.

Таблиця 3.2 Порівняльна таблиця інфраструктури та обслуговування туристів
[розроблено автором]

Аспект	Японія	Україна
Готелі та курорти	Високий рівень інфраструктури, зокрема традиційні рюкани (японські готелі) та спа-центри, розвинута готельна мережа для різних рівнів доходів.	Готелі часто застарілі, хоча є нові комплекси на популярних курортах, але інфраструктура не завжди відповідає міжнародним стандартам.

Транспортна доступність	Добре розвинута транспортна мережа (Шінкансен, канатні дороги, автобуси, трансфери) з високою доступністю для туристів.	Проблеми з транспортною доступністю до віддалених курортів, недостатньо розвинута інфраструктура для швидкого та зручного переміщення між курортами.
Обслуговування	Високий рівень обслуговування завдяки культурі омотенаші. Персонал дуже уважний до потреб туристів, використання висококласних послуг (спа, ресторани, лікувальні процедури).	Обслуговування на багатьох курортах потребує удосконалення, однак є позитивні приклади покращень, особливо в нових та оновлених курортах.

3.2. Японські підходи, що можуть бути адаптовані в Україні

Розвиток термальних курортів (Онсен) та інфраструктури для лікувального туризму

Японський досвід використання термальних курортів є одним з найбільш успішних прикладів інтеграції природних ресурсів у туристичну інфраструктуру. Термальні води, відомі як онсен в Японії, давно стали важливою частиною японської культури та значущим фактором туристичної привабливості країни. Вони забезпечують не тільки фізичне відновлення, але й психологічне благополуччя, що підвищує якість життя туристів. Для України, з її багатими природними ресурсами, зокрема мінеральними водами, створення та розвиток термальних курортів — це величезний потенціал для розвитку лікувального туризму [30].

Основні підходи до розвитку термальних курортів в Україні на основі японського досвіду:

Мінеральні води як ресурс для лікувальних курортів

В Україні є багато природних мінеральних вод, які можуть стати основою для лікувального туризму, аналогічно до японських онсенів. Наприклад, такі курорти, як Трускавець, Моршин, Східниця, вже мають успішний досвід використання мінеральних вод для лікувальних процедур, але їх інфраструктура потребує значних вдосконалень, щоб відповідати світовим стандартам.

Термальні курорти на основі природних ресурсів:

Японія використовує термальні води, які мають лікувальні властивості для широкого спектру захворювань, таких як хвороби шлунково-кишкового тракту, нервові розлади, проблеми з шкірою тощо. В Україні також є мінеральні води, які можуть бути використані для лікування подібних захворювань.

Можна створити нові термальні курорти на основі наявних джерел мінеральних вод, зокрема в Карпатах, де розташовані найбільші родовища мінеральних вод. Такі курорти можуть бути спеціалізованими, наприклад, на кардіологічних, гастроентерологічних чи дерматологічних проблемах.

Розробка нових курортів і використання термальних вод:

Розробка інфраструктури для термальних джерел та оздоровчих курортів. Створення умов для розширення використання мінеральних вод для широкої аудиторії відпочиваючих, включаючи спеціалізовані лікувальні комплекси, медичні установи, готелі та спа-салони.

Інфраструктура термальних курортів:

Японські онсен курорти є зразками для створення в Україні ефективних інфраструктурних об'єктів, які забезпечують туристам не тільки лікування, але й високий рівень комфорту та відпочинку.

Готелі та спа-комплекси:

В Японії багато онсенів пропонують гостям не лише купання в термальних водах, а й розкішне проживання в традиційних японських готелях рюоканах, де дизайн та інтер'єр підтримують атмосферу гармонії та відновлення. Такі готелі

мають свої особливості — низький профіль для забезпечення максимального збереження природи навколо, використання природних матеріалів, таких як дерево та камінь, традиційні японські сади, індивідуальні кімнати, де гості можуть відпочивати після процедур.

В Україні можна створити спеціалізовані курорти, що пропонують поєднання сучасних спа-послуг і природної краси Карпат, використовуючи природні матеріали для будівництва готелів та іншої інфраструктури. Наприклад, це можуть бути готелі з еко-орієнтацією, де зберігаються традиції української культури та гармонійно поєднуються з природою.

Спа-центри і лікувальні комплекси:

Як у Японії, так і в Україні можна створити висококласні спа-центри, які спеціалізуються на використанні термальних вод і природних лікувальних ресурсів. Ці центри повинні включати басейни з термальними водами, сауни, кімнати для ароматерапії, лікувальні масажі, процедури для шкіри та інші оздоровчі послуги.

Окрім базових послуг, варто організувати оздоровчі програми та курси з детоксикації організму, корекції ваги, зменшення стресу та покращення загального стану здоров'я.

Туристичні маршрути та екологічні прогулянки:

Японія активно використовує природні ресурси для розвитку екотуризму. Термальні курорти часто знаходяться серед природних заповідників або в гірських районах, де туристи можуть не тільки насолоджуватись процедурами, а й вивчати природу. Для України це означає розвиток екологічних та пішохідних маршрутів, організацію прогулянок по лісах, горах та річках, а також створення курортів, розташованих у природних зонах.

Курорти можуть організувати прогулянки або гірські походи для туристів після лікувальних процедур. Це дасть можливість поєднати лікувальні процедури з активним відпочинком на природі, що значно підвищить привабливість курортів.

Культурні та освітні аспекти:

Японія приділяє велику увагу культурним традиціям та навчанню. Термальні курорти в Японії також є центрами культури та відпочинку, де відвідувачі можуть знайомитися з японською історією, культурою, мистецтвом та гастрономією.

Традиційні і культурні програми:

Україна має багатий культурний спадок, і курорти можуть використовувати цей потенціал для залучення туристів. Наприклад, організація культурних програм для відпочиваючих: уроки традиційного народного мистецтва, майстер-класи з української кухні, лекції про історію курортних регіонів.

Важливо створити на курортах культурні простори, де туристи можуть познайомитися з історією та культурою України. Курорти можуть бути платформою для проведення різноманітних культурних фестивалів, народних свят та музичних подій, що додатково приверне увагу туристів.

Система освіти для персоналу:

Японія має високий рівень підготовки спеціалістів для обслуговування туристів на термальних курортах. Для України це означає необхідність створення навчальних програм для підготовки персоналу, який працюватиме в лікувальних та оздоровчих курортах.

Це включає в себе навчання лікарів, медичних працівників, фізіотерапевтів, а також обслуговуючий персонал (масажисти, адміністратори, гіді). Важливо, щоб персонал був кваліфікованим і здатним надавати високий рівень обслуговування, а також володів знаннями про культуру та традиції країни.

Маркетинг та популяризація термальних курортів:

У Японії термальні курорти користуються популярністю серед іноземних туристів. В Україні для популяризації таких курортів потрібно вкластися у розвиток маркетингової стратегії, яка буде включати в себе використання міжнародних туристичних платформ, створення власних веб-сайтів, активну рекламу на міжнародних виставках та форумах.

Міжнародні туристичні виставки та співпраця:

Україна може активно брати участь у міжнародних туристичних виставках і форумах, просуваючи свої термальні курорти, обмінюватися досвідом з іншими країнами, залучати інвесторів для розвитку курортів.

Важливим кроком є співпраця з міжнародними туристичними агентствами для залучення іноземних туристів, створення пакетних турів на термальні курорти та їх просування в туристичних журналах і на онлайн платформах.

Цільова аудиторія:

Для розвитку термальних курортів важливо створити різноманітні пакети для різних груп туристів: від сімей з дітьми до людей похилого віку, які шукають лікування і відпочинок. Також слід акцентувати увагу на молодіжному та екологічному туризмі, орієнтуючи на тих, хто прагне відновлення здоров'я через природу.

Інновації в екологічному туризмі та сталий розвиток

Екологічний туризм і сталий розвиток є важливими складовими сучасного туризму в усьому світі. Японія є одним з лідерів у розвитку цієї галузі, адже в країні активно впроваджуються технології, що дозволяють зберігати навколишнє середовище і одночасно створювати комфортні умови для відпочинку туристів.

Для України, яка має величезний природний потенціал, такі підходи можуть стати не лише інновацією, а й важливим фактором конкурентоспроможності на міжнародному туристичному ринку.

Екологічний туризм передбачає використання природних ресурсів без їх виснаження, мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище та сприяння збереженню екосистем. Це також включає в себе підтримку сталого розвитку місцевих громад, економічного розвитку регіонів через залучення екотуристів.

Підходи Японії, які можна адаптувати в Україні:

Японія активно розвиває екологічний туризм через використання екологічно чистих технологій, розвиток зелених маршрутів, а також збереження природних зон та культурних пам'яток. Прикладом є національні парки, де збереження природи поєднується з туристичними послугами.

В Україні екологічний туризм можна розвивати в таких регіонах як Карпати, Полісся, Крим (після відновлення стабільної ситуації), Херсонщина та інших природних зонах. Це може включати в себе створення еко-курортів та еко-гостинниць, що функціонують на основі відновлюваних джерел енергії, використання біоенергетики та органічних матеріалів для будівництва.

Інноваційні підходи в екотуризмі в Японії:

Зелені технології в готельному бізнесі:

Японія активно використовує технології для збереження енергії та зниження впливу на навколишнє середовище. Наприклад, в деяких готелях використовуються сонячні панелі, геотермальні джерела енергії та системи дощової води для поливу.

В Україні екологічно чисті готелі можуть стати важливим елементом в екологічному туризмі. Потрібно впроваджувати новітні технології для економії енергії, таких як сонячні панелі, теплові насоси, системи збору та очищення дощової води, а також використовувати перероблені матеріали при будівництві та ремонті готельних комплексів.

Екотранспорт:

Японія активно впроваджує екологічно чисті види транспорту, такі як електричні автобуси та велосипедні маршрути, що дозволяє зменшити викиди CO₂. Транспорт у туристичних регіонах повинний бути не тільки комфортним, а й екологічним.

В Україні можна розвивати екологічний транспорт для туристів, зокрема використовувати електричні автобуси, електровелосипеди для екскурсій, а також електричні таксі. Це допоможе зменшити негативний вплив на екосистеми та заохотити туристів до екологічно чистого відпочинку.

Підвищення свідомості через екологічні програми:

В Японії багато туристичних об'єктів пропонують освітні програми для туристів, що включають практики екологічної відповідальності: сортування сміття, економія води, енергетична ефективність. Це дозволяє залучити туристів, які розуміють важливість сталого розвитку та збереження природних ресурсів.

В Україні можна створити інфраструктуру для екологічного туризму з освітніми програмами та тренінгами для місцевих громад і туристів. Ці програми можуть охоплювати важливі питання збереження природи, освіти в галузі сталого споживання та захисту екосистем.

Розвиток екологічних курортів та зелених територій:

Зелені курорти:

Японія активно розвиває курорти, що відповідають вимогам сталого розвитку, зокрема, це екологічно чисті готелі, курорти, які підтримують баланс з природою. Такі курорти орієнтовані на використання відновлюваних джерел енергії, екологічних будівельних матеріалів, обробку відходів та збереження природних територій.

Як це може бути реалізовано в Україні:

В Україні вже є такі можливості для розвитку екологічних курортів в Карпатах, де можна створювати еко-курорти, які б поєднували лікувальний ефект з природними пейзажами. Використання деревини та природних матеріалів, наявність органічних ферм, енергозберігаючі технології, екологічне харчування та еко-програми стануть основою для таких курортів.

Наприклад, в Карпатах можна створити гірськолижні курорти з еко-фокусом, де будуть застосовуватись методи збереження природних ресурсів, а також організовувати еко-екскурсії для туристів по заповідних територіях, на яких будуть проводитись дослідження місцевої флори та фауни.

Зелені маршрути та природні парки:

В Японії екологічні маршрути по національних парках та природних зонах є важливою частиною екологічного туризму. Вони дозволяють туристам не лише насолоджуватися природними пейзажами, а й брати участь в природоохоронних проектах.

В Україні є безліч природних зон, де можна створювати зелені туристичні маршрути з акцентом на екологічну свідомість та збереження природи. Наприклад, Карпати, Полісся, Дніпровські плавні, території Національних природних парків

можуть стати основою для розвитку екологічного туризму через пішохідні, велосипедні та водні маршрути.

Впровадження цифрових інновацій для сталого туризму:

Цифрові технології для екологічного туризму:

В Японії активно використовуються цифрові технології для сприяння розвитку сталого туризму. Наприклад, мобільні додатки для відстеження екологічних маршрутів, системи виробництва енергії через відновлювані джерела та аналітичні платформи для моніторингу впливу туризму на навколишнє середовище.

В Україні можна створювати мобільні додатки, які будуть допомагати туристам планувати екологічні подорожі, вибирати зелені курорти та організовувати екологічні екскурсії. Такі додатки можуть містити інформацію про місцеву флору та фауну, правила екологічної поведінки, а також поради щодо збереження природи під час відпочинку.

Інтернет-платформи для бронювання екологічних турів:

Важливим кроком для розвитку екологічного туризму є створення спеціалізованих інтернет-платформ для бронювання турів, які орієнтовані на сталий розвиток. Такі платформи можуть включати в себе інформацію про екологічні курорти, еко-готелі, екологічні туристичні маршрути, а також дозволяти бронювати місця на основі екологічних стандартів.

Маркетинг і популяризація екологічного туризму:

Створення екологічних брендів:

Японія активно розвиває екологічні бренди, які популяризують сталий туризм. Приміром, бренди, що підкреслюють природну чистоту та екологічність продуктів і послуг, користуються великою популярністю серед туристів.

В Україні важливо створити власний екологічний бренд, який включатиме в себе курорти, готелі, тури, що відповідають екологічним стандартам. Це сприятиме популяризації екологічного туризму в Україні і приверне увагу міжнародних туристів, які шукають стійкі і екологічно чисті відпочинкові варіанти.

3.3. Виклики та перспективи впровадження японської моделі в українських умовах

Виклики впровадження японської моделі в Україні

Впровадження японської моделі курортного туризму та інноваційних туристичних практик в Україні є важливим і перспективним напрямком розвитку галузі, однак це завдання супроводжується численними викликами, які потребують глибокого аналізу та адаптації до українських реалій. Японія є країною з високим рівнем розвитку економіки, технологій та культурних традицій в туристичному секторі. Водночас, Україна має свої особливості, які можуть стати як перешкодою, так і стимулом для розвитку за умов грамотної адаптації. Розглянемо основні виклики впровадження японської моделі в українських умовах.

Різниця в економічних умовах та фінансуванні

Одним з головних викликів для України є значна різниця в економічному становищі між Україною та Японією. Японія має розвинену економіку з високим рівнем доходів, що дозволяє державі та приватним інвесторам вкладати великі кошти в інфраструктуру, технології та інновації в туристичній сфері. Водночас Україна стикається з економічними труднощами, нестачею інвестицій та відсутністю стабільного фінансування для великих проектів.

Наприклад, японські курорти активно інвестують в екологічно чисті технології (сонячні панелі, геотермальні системи обігріву, системи очищення води), енергоефективні готелі та інші інноваційні проекти. Для України, яка має обмежені фінансові ресурси, залучення інвестицій для таких проектів може стати значним бар'єром.

Виправлення ситуації: Для подолання цього виклику Україні слід шукати можливості залучення зовнішніх інвестицій через міжнародні гранти та кредити, партнерство з міжнародними корпораціями та державними програмами підтримки сталого розвитку. Створення сприятливого інвестиційного клімату та лібералізація законодавства можуть допомогти стимулювати інвесторів до участі в розвитку туристичних інфраструктур.

Низький рівень розвитку туристичної інфраструктури

Японія відома своєю високою якістю туристичної інфраструктури. Тут є чудово розвинена транспортна система (високошвидкісні поїзди, сучасні аеропорти та станції), комфортні готелі, центри відпочинку, культурні та спортивні об'єкти. Інфраструктура туристичних зон у Японії вражає своїм рівнем технологічної оснащеності та зручності для туристів.

В Україні більшість туристичних регіонів не мають належної інфраструктури. Проблеми з транспортними мережами, недостатньо розвинена готельна база, відсутність сучасних розважальних та оздоровчих центрів, а також обмежений доступ до природних об'єктів і пам'яток — все це значно ускладнює розвиток курортного туризму за японськими стандартами. Крім того, часто виникає проблема з низьким рівнем обслуговування у готелях та ресторанах, що є суттєвою перешкодою для розвитку курортного бізнесу.

Виправлення ситуації: Для розв'язання цієї проблеми Україні необхідно інвестувати в будівництво та реконструкцію туристичних об'єктів, покращення транспортної інфраструктури, залучення міжнародних операторів для управління готелями та курортами. Важливо також розвивати систему навчання для кадрів у туристичній сфері, зокрема, фахівців з обслуговування, управління готелями та іншими туристичними об'єктами.

Культурні відмінності та адаптація традицій японської гостинності

Японія має багатовікову традицію гостинності, яка є важливою складовою туристичної індустрії. Одним із основних аспектів японського туризму є омотенаші — концепція гостинності, що передбачає бездоганне обслуговування, увагу до деталей і високу культурну чутливість. В Україні культури обслуговування та гостинності ще недостатньо розвинені на такому рівні, як у Японії. Потрібно враховувати, що для українців ці поняття можуть бути новими, що створює певні бар'єри при впровадженні японських традицій.

Більше того, організація традиційних японських заходів, таких як чайні церемонії, вечери на основі японської кухні або відвідування термальних курортів,

де важливе значення надається взаємодії з природою, потребує значної культурної адаптації, оскільки в Україні існує зовсім інше розуміння відпочинку та обслуговування.

Виправлення ситуації: Для успішного адаптування японської моделі гостинності в Україні необхідно проводити культурні та освітні програми, тренінги для персоналу, а також популяризувати японські традиції серед туристів. Важливо враховувати культурні відмінності, щоб японський підхід до обслуговування не виглядав штучно і був сприйнятий з повагою до місцевих традицій.

Низька екологічна свідомість та відсутність сталих практик

Японія активно впроваджує екологічні практики в різних сферах життя, включаючи туризм. Збереження природи, використання відновлюваних джерел енергії, сортування сміття, ощадливе використання водних ресурсів та енергозбереження є важливими складовими японських курортів та туристичних об'єктів. В Україні екологічна свідомість все ще перебуває на початковому етапі розвитку, і впровадження таких сталих практик може зіткнутися з труднощами. Крім того, низький рівень екологічної освіти у населення, а також економічна ситуація, що не завжди дозволяє інвестувати в екологічні технології, є серйозними перешкодами.

Виправлення ситуації: Україні потрібно активно інвестувати в екологічне виховання населення, створюючи програми навчання та інформаційні кампанії щодо важливості збереження природних ресурсів. Окрім того, необхідно працювати над інфраструктурою сталого туризму, розвивати екологічно чисті курорти, використовуючи передові технології для економії води та енергії, а також впроваджувати системи очищення та утилізації відходів.

Законодавчі та адміністративні бар'єри

Для успішного впровадження японської моделі курортного туризму в Україні необхідно змінити деякі аспекти національного законодавства. Українська правова система вимагає значних змін, щоб підтримувати інвестиції в сталий туризм, захист довкілля та впровадження нових інфраструктурних проектів. Проблеми з адмініструванням, низька ефективність державних програм підтримки туризму та

неузгодженість законодавства можуть стати серйозними бар'єрами для розвитку інноваційних курортів.

Виправлення ситуації: Україна повинна працювати над вдосконаленням законодавчої та нормативно-правової бази, створюючи сприятливі умови для інвесторів та підприємців. Це включає в себе спрощення процесів реєстрації, надання податкових пільг для сталих проектів, створення спеціальних економічних зон для екологічного туризму та розвитку інфраструктури. Важливим є також створення органів, які б контролювали якість туристичних послуг і дотримання екологічних стандартів.

Перспективи розвитку термальних курортів і лікувального туризму

Японія славиться своєю традицією термальних курортів або «онсенів», які є важливою частиною японської культури та економіки. Україна має великий потенціал для розвитку подібних курортів, оскільки на її території є численні термальні джерела, такі як у Закарпатті, Херсонщині, Львівщині та інших регіонах. Термальні води, що мають лікувальні властивості, можуть стати основою для створення сучасних лікувальних курортів, подібних до японських «онсенів». В Україні вже є попит на оздоровчий туризм, однак більшість існуючих курортів потребує модернізації та розвитку.

Високий попит на лікувальний туризм. Зростаюча популярність здорового способу життя і профілактики захворювань серед українців і міжнародних туристів створює реальний попит на курорти, що пропонують термальні води, грязелікування та інші природні ресурси.

Збереження і використання природних ресурсів. В Україні вже є достатньо природних ресурсів для розвитку такого виду туризму, і японський досвід може допомогти впровадити новітні методи збереження цих ресурсів, зокрема, енергоефективні системи обігріву та очищення води.

Інвестування в інфраструктуру. Впровадження японського досвіду в будівництво еко-курортів та розвитку сучасної інфраструктури дасть змогу створити туристичні об'єкти високого класу з низьким впливом на навколишнє середовище, що відповідають вимогам міжнародних стандартів.

Інновації в екологічному туризмі та сталий розвиток

Японія є світовим лідером у сфері сталого розвитку та екологічного туризму. Вона активно впроваджує інноваційні технології для збереження навколишнього середовища, а також розвиває екологічні курорти, що є важливою складовою японської туристичної індустрії. Японські курорти активно використовують відновлювані джерела енергії, сонячні панелі, біоенергетичні технології, а також заохочують туристів до екологічної свідомості та сталих практик.

Попит на екологічний туризм. В Україні спостерігається зростаючий інтерес до екологічно чистих і сталих форм туризму. Сучасні туристи все частіше віддають перевагу курортам, де використовуються екологічні технології, а також туризму, що не шкодить навколишньому середовищу.

Використання інноваційних технологій. В Україні є потреба в модернізації існуючих курортів та створенні нових об'єктів, які відповідають вимогам екології та сталого розвитку. Впровадження японського досвіду екологічних курортів дозволить зберегти природні ресурси та покращити екологічну ситуацію в країні.

Розвиток еко-туризму в національних парках. Розвиток національних парків та природних заповідників, де можливе створення екологічних туристичних комплексів, може стати важливим аспектом впровадження японської моделі. Україна має унікальні природні ландшафти, що підходять для розвитку еко-туризму, і японський досвід стане основою для їх збереження та правильного використання.

Туристична інфраструктура та інноваційні технології

Великий потенціал має розвиток інфраструктури туристичних курортів за японськими стандартами. В Японії застосовуються високотехнологічні рішення для покращення обслуговування туристів: від високошвидкісного транспорту (швидкісні поїзди) до інтелектуальних систем управління потоками туристів, автоматизованих процесів реєстрації в готелях та інтеграції мобільних технологій в туристичні послуги.

Сучасні технології для покращення обслуговування. В Україні можна впровадити новітні технології в управління туристичними потоками,

автоматизовані системи бронювання та реєстрації, що значно підвищить комфорт для туристів.

Розвиток інфраструктури для доступу до віддалених регіонів. Японія активно розвиває високошвидкісні транспортні системи, що забезпечують зручний доступ до курортів та туристичних об'єктів. Для України це може стати важливим кроком для з'єднання віддалених природних і культурних ресурсів з центральними міськими зонами.

Інтеграція мобільних технологій. Використання мобільних додатків для планування подорожей, моніторингу екологічного стану, а також для взаємодії з туристами дозволить підвищити рівень обслуговування та зробити туристичні послуги більш доступними та зручними для користувачів.

Культурний туризм та інтеграція місцевих традицій

Японія активно інтегрує традиційну культуру в туризм, де навіть прості послуги можуть бути оформлені відповідно до національних традицій, наприклад, через організацію чайних церемоній, участь у фестивалях та популяризацію японської кухні. Для України це також є великою можливістю розвитку, оскільки країна має багатий культурний спадок, численні народні ремесла, унікальну кухню та архітектурні пам'ятки.

Популяризація української культури. Впровадження японського досвіду в розвиток культурного туризму може сприяти збереженню та популяризації традицій українського народу. Туристи можуть брати участь у майстер-класах з народних ремесел, гастрономічних тури, а також у фестивалях української культури.

Міжнародне визнання української культури. Японський досвід показує, що розвиток культурних заходів, таких як фестивалі, може бути значним рушієм розвитку туризму. В Україні є великий потенціал для організації таких подій, які можуть залучити міжнародних туристів та створити позитивний імідж країни.

Навчання кадрів та обслуговування

Одним із важливих аспектів японської моделі є висока якість обслуговування туристів, що є результатом тривалої традиції гостинності та професіоналізму

працівників туристичної сфери. Для впровадження японського досвіду в Україні необхідно розвивати систему підготовки кадрів у сфері туризму, в тому числі в таких сферах, як гостинність, екологічне обслуговування, культура обслуговування.

Високий рівень обслуговування. Підвищення кваліфікації працівників сфери гостинності за японськими стандартами дозволить значно покращити якість обслуговування туристів в Україні.

Спеціалізовані навчальні програми. Створення спеціалізованих навчальних закладів та курсів з підготовки кадрів у сфері туризму з акцентом на інноваційні технології, екологічний туризм та культурні традиції може стати важливим кроком для реалізації японської моделі в Україні.

Японський досвід розвитку курортного туризму демонструє не лише ефективність інноваційних стратегій, а й гнучкість у врахуванні національних особливостей, що є особливо цінним у контексті українських реалій [14]. Його цінність полягає не в прямому копіюванні рішень, а в здатності створити адаптивну модель, яка поєднує локальні ресурси з глобальними практиками управління, сервісу та технологічного оновлення [13].

Для України, що перебуває на етапі трансформації туристичної сфери та відбудови регіонів, японський підхід може стати ідейною та практичною основою для створення стійких, самобутніх і водночас конкурентоспроможних курортів [5]. Проте успішна адаптація вимагає подолання системних бар'єрів — інфраструктурних, інституційних, кадрових, а також формування довгострокової державної політики у сфері туризму [31].

У результаті японська модель постає не як універсальний шаблон, а як стратегічний орієнтир для формування нової культури туризму в Україні — культури, що поєднує інноваційність, екологічну чутливість, повагу до спадщини та відкритість до змін [11].

РОЗДІЛ 4. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КУРОРТІВ В УКРАЇНІ

4.1. Використання японських технологій та концепцій у готельно-курортному бізнесі

Японія є безсумнівним лідером у розвитку готельно-курортного бізнесу, зокрема в таких аспектах, як інноваційні технології, енергоефективність, інтеграція екологічних рішень та висока культура обслуговування [1]. В Україні є великий потенціал для адаптації цих японських технологій та концепцій, що дозволить покращити якість послуг у туристичній індустрії та зробити її більш конкурентоспроможною на міжнародній арені. У цьому підрозділі розглянемо основні японські підходи, які можуть бути ефективно застосовані в готельно-курортному бізнесі України [6].

Впровадження технологій для зниження енергоспоживання та екологічного впливу.

Енергоефективність та зменшення екологічного впливу є одним із пріоритетних напрямків розвитку готельно-курортного бізнесу на сучасному етапі. У Японії, де висока конкуренція на ринку туризму та гостинності, багато курортів і готелів вже активно впроваджують інноваційні технології для зниження споживання енергії та мінімізації впливу на навколишнє середовище. Це стосується як малих енергозберігаючих рішень, так і масштабних інвестицій у відновлювані джерела енергії, а також в комплексне управління ресурсами. Для України це є надзвичайно важливим аспектом, оскільки країна має значний потенціал у розвитку еко-туризму, і цей напрямок може бути ключовим для майбутнього успіху українських курортів.

Використання відновлювальних джерел енергії

Одним з основних способів зниження енергоспоживання є перехід на відновлювані джерела енергії. Сонячна енергія, геотермальні джерела, вітрова

енергія та біомаса є тими ресурсами, які можуть забезпечити енергетичну незалежність курортів і зменшити їхній екологічний слід.

Сонячні панелі та сонячні батареї є найбільш поширеним рішенням для курортів, які прагнуть знизити споживання електричної енергії, особливо в регіонах з високою сонячною активністю, таких як Одеська область, південні райони Криму, Херсонщина. Встановлення сонячних панелей на дахи готелів і курортних комплексів може суттєво зменшити залежність від зовнішніх постачальників енергії та знизити витрати на електричну енергію. Сонячні батареї також можуть бути використані для обігріву води в басейнах або для освітлення громадських територій, таких як пішохідні доріжки або паркові зони.

Геотермальні системи опалення та охолодження є ще одним ефективним методом зниження енергоспоживання. Геотермальні джерела енергії використовують теплоту землі для опалення або охолодження приміщень, що є найбільш економічно вигідним рішенням для курортів у регіонах з високим рівнем геотермальної активності. В Україні геотермальні ресурси є достатньо доступними, зокрема в західних регіонах країни (Закарпаття, Чернівецька область), де існує природний потенціал для використання тепла землі.

Вітрові турбіни можуть бути використані для виробництва електричної енергії на курортах, розташованих в районах з високим вітровим потенціалом (наприклад, на південному заході України або в Одеській області). Вітряки можуть забезпечувати енергетичні потреби вітряних курортів або навіть постачати енергію в сільські райони для підтримки сільського туризму.

Біомаса і біогазові установки також є перспективними джерелами відновлювальної енергії. В Україні великий потенціал для використання біомаси для опалення, оскільки країна має значні обсяги аграрних відходів (солому, деревину, лушпиння тощо), які можна переробляти на біопаливо. Встановлення таких технологій на курортах допоможе знизити не лише витрати на енергоресурси, а й зменшити викиди шкідливих газів в атмосферу.

Використання енергоефективних будівельних матеріалів та технологій.

Впровадження енергоефективних будівельних матеріалів є ще одним важливим кроком до зниження енергоспоживання курортами та готелями. В Японії активно використовують термоізоляційні матеріали, енергоефективні вікна та блоки з високими теплоізоляційними властивостями для збереження тепла в зимовий час і зниження потреби в кондиціонуванні повітря влітку.

Ідеї для України:

Використання природних матеріалів у будівництві курортів: деревина, камінь, глина, що дозволяє підтримувати стабільну температуру в приміщеннях без використання додаткових енергоресурсів.

Впровадження «зелених» дахів та фасадів, які не лише знижують потребу в кондиціонуванні влітку, але й покращують якість повітря та зменшують рівень шуму на території курорту.

Водозбереження та ефективне використання водних ресурсів

Одним із основних аспектів, які мають вирішальне значення для сталого розвитку курортів, є ефективне управління водними ресурсами. Японія активно використовує системи збору дощової води, її очистки та використання для технічних потреб (полив, очищення територій, у санітарно-гігієнічних цілях), що допомагає зменшити споживання питної води.

Ідеї для України:

Впровадження системи збору дощової води на території курортів і готелів для використання в технічних цілях (полив зелених зон, санітарні потреби).

Системи повторного використання води, наприклад, для охолодження кондиціонерів або в процесах, що не потребують використання питної води.

Встановлення водоощадних технологій (наприклад, крани з автоматичним регулюванням витрати води, економічні системи поливу).

Мінімізація виробничих та побутових відходів

Японія є лідером у рециклінгу та управлінні відходами. У багатьох курортах і готелях країни використовуються спеціальні технології для сортування відходів, їх повторної переробки та мінімізації їхнього обсягу. Курорти організовують ефективне управління побутовими відходами, органічними відходами,

пластиковими матеріалами, що дозволяє значно знизити вплив на навколишнє середовище.

Ідеї для України:

Запровадження системи сортування відходів на території курортів, зокрема на пляжах та в готелях, що дозволить знизити кількість сміття, яке потрапляє на звалища.

Використання технологій переробки органічних відходів для виробництва компосту або біогазу, що може бути використано для опалення або енергетичних потреб.

Заборона використання одноразових пластикових виробів (соломинки, пляшки, пакети) та пропагування використання багаторазових матеріалів серед гостей курорту.

Автоматизація та цифрові технології для підвищення якості обслуговування

Сучасний готельно-курортний бізнес усе більше спирається на автоматизацію та цифрові технології, щоб задовольняти зростаючі вимоги гостей до швидкості, персоналізації та комфорту. Впровадження таких рішень не лише оптимізує внутрішні процеси — від бронювання до прибирання номерів — але і формує нові стандарти якості обслуговування, дозволяючи підвищити конкурентоспроможність курортів. Нижче розглянемо ключові технології, приклади їхнього застосування (зокрема, в Японії) та обґрунтування їх важливості для адаптації в Україні.

Автоматизовані системи бронювання та управління готельною інфраструктурою.

Інтегровані PMS та CRS

Сучасні платформи управління готелем (Property Management System, PMS) і централізовані системи розподілу резервувань (Central Reservation System, CRS) дозволяють синхронізувати бронювання з різних каналів (веб-сайти, OTA, прямий продаж) в єдину базу. У Японії такі системи пов'язують готелі з високошвидкісним

залізничним і авіарейсовим розкладом, автоматично орієнтуючи гостей на найзручніші варіанти доїзду та проживання.

Динамічне ціноутворення (Revenue Management)

Автоматизовані алгоритми аналізують заповнюваність номерного фонду, сезонність і попит, щоб в режимі реального часу коригувати тарифи. Це дозволяє максимізувати виручку та підтримувати оптимальну завантаженість у різні періоди року.

Обґрунтування для України: впровадження PMS і CRS допоможе українським курортам централізувати управління бронюваннями, знизити ризик овербукингів та одночасно оптимізувати доходи від номерного фонду.

Contactless-технології та мобільні рішення.

Мобільні додатки «все в одному».

Додатки готелів об'єднують функції бронювання, безконтактної реєстрації (mobile check-in/out), цифрового ключа (QR-код чи NFC), замовлення додаткових послуг (спа, ресторани, екскурсії) і оплати рахунків. У Японії це дозволяє гостям миттєво зареєструватися, обійти стійку рецепції та нарівні з місцевими мешканцями використовувати безготівкові сервіси.

Кіоски для самообслуговування.

Електронні термінали в лобі готелів пришвидшують процес реєстрації й виписки. Гості можуть сканувати паспорт, здійснювати оплату й одразу отримувати ключ-карту. Ця технологія знижує навантаження на персонал рецепції та зменшує черги у пікові години.

Контакт-лівес рішення підвищують мобільність та автономність гостей, особливо актуальні в умовах пандемічних обмежень та для іноземних туристів, які прагнуть мінімізувати прямий контакт із персоналом.

Інтернет речей (IoT) і «розумні» гостьові кімнати.

Інтелектуальне керування кліматом та освітленням.

Сенсори в кімнатах автоматично підлаштовують температуру й освітлення під уподобання гостя: заздалегідь задані профілі увімкнення «ночі», «дня»,

«відпустки». У Японії популярні рішення, коли, наприклад, гість повертається після екскурсії — у номері вже прогріте ліжко та оптимізована температура.

Голосові помічники та інтерактивні панелі.

Встановлені в номері «смарт-колонки» (захищені для готельного використання) відповідають на запити: «замовити таксі», «викликати масажиста», «встановити термостат на 22 °С». Інтерактивні панелі надають інформацію про розклад екскурсій, меню ресторану та можуть одразу робити замовлення для гостей [25].

IoT-рішення збільшують лояльність гостей за рахунок персоналізації середовища, водночас скорочують витрати на утримання персоналу, який інакше виконував би рутинні дії з регулювання клімату та освітлення.

Аналітика даних та CRM-системи.

Збір і аналіз гостьових даних.

CRM-системи акумулюють інформацію про вподобання кожного гостя: харчові алергії, улюблені процедури спа, історію бронювань і відгуків. Машинне навчання дозволяє виділяти сегменти клієнтів і формувати персоналізовані пропозиції (up-sell та cross-sell).

Програми лояльності.

На основі аналітики формуються динамічні програми винагород: від знижок на наступне проживання до безкоштовних послуг. У Японії такі програми інтегровані з мобільними гаманцями та картами лояльності національних авіакомпаній, що стимулює повторні візити.

Ефективний CRM-підхід дозволяє українським курортам максимально використати наявну клієнтську базу, підвищувати середній чек та частоту повторних бронювань.

Штучний інтелект і чат-боти.

24/7 підтримка гостей.

Боти в месенджерах (Telegram, Viber, WhatsApp) відповідають на типові запити (як дістатися, замовити трансфер, уточнити меню), звільнюючи рецепцію для складніших випадків. У Японії такі боти під'єднані до внутрішніх систем

готелю й навіть можуть ініціювати «привітальний» дзвінок гостю від імені керівництва.

Прогнозування попиту.

AI-алгоритми аналізують зовнішні чинники (погода, локальні заходи, авіарейси) та історичні дані, щоб прогнозувати попит на конкретні дати та коригувати послуги і ціни заздалегідь.

Чат-боти підвищують доступність інформації для туристів, особливо іноземців, а AI-прогнозування допоможе уникати надлишкових резервувань або, навпаки, запобігти простою номерного фонду.

VR/AR-технології та віртуальні тури.

Віртуальні прегляди номерів та курортних зон.

До приїзду гості можуть «прогулятися» територією курорту у VR-окулярах або через 360°-тури на сайті, обираючи номер і пакети послуг. У Японії це стандартний інструмент продажів для міжнародних клієнтів, котрі не можуть приїхати на огляд особисто.

AR-гід по території курорту.

За допомогою смартфона гості бачать на екрані інформацію про історичні та природні об'єкти, напрямки руху, розклад заходів.

VR/AR-технології підвищують ефективність продажів і створюють wow-ефект, що особливо важливо для залучення іноземних туристів на нові або менш відомі курорти.

Створення інклюзивних та доступних курортів.

Інклюзивний туризм — це глобальний тренд, спрямований на забезпечення доступу до відпочинку та оздоровлення для всіх категорій населення, незалежно від їхніх фізичних, соціальних чи економічних обмежень. У Японії, яка активно впроваджує концепцію universal design, принцип інклюзивності закладено в основу розвитку туристичної інфраструктури. В умовах України, яка поступово інтегрується у світовий туристичний простір, формування інклюзивних та доступних курортів має не лише соціальну, а й економічну доцільність.

Фізична доступність інфраструктури

Безбар'єрне середовище для маломобільних груп

Курортна інфраструктура повинна передбачати наявність пандусів, широких дверних прорізів, ліфтів з низьким розташуванням кнопок, поручнів, адаптованих санвузлів та душових. Зона ресепції, ресторани, СПА, пляжі й готельні номери повинні бути обладнані згідно з міжнародними стандартами безбар'єрності (наприклад, стандарт ISO 21542).

Тактильна та звукова навігація для людей із вадами зору та слуху

У Японії широко впроваджено тактильні плитки, інформаційні табло зі шрифтом Брайля, аудіогіди та візуальні індикатори у громадських зонах готелів. В Україні такі практики можна адаптувати як на рівні окремих об'єктів, так і через загальнонаціональні програми доступності.

Спеціалізовані транспортні послуги

Важливо забезпечити доступний трансфер: автобуси та мікроавтобуси з підйомниками або заниженим входом, що дозволяє людям на візках або з порушеннями руху легко подорожувати до курортів. Також потрібне маркування доступних маршрутів від вокзалів та аеропортів до курортів.

Обґрунтування: За даними ВООЗ, понад 15% світового населення має форму інвалідності. Забезпечення базової доступності — це не лише питання етики, а й спосіб залучити мільйони потенційних клієнтів.

Соціальна інклюзія та рівність у доступі до послуг.

Зниження вартості послуг для соціально вразливих груп.

Введення гнучкого ціноутворення для пенсіонерів, багатодітних сімей, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб тощо. Це може бути частково компенсовано державою або місцевими програмами соціального туризму.

Програми інклюзивного дозвілля.

Курорти повинні пропонувати культурно-освітні, оздоровчі та розважальні заходи з урахуванням різних можливостей: театри з сурдоперекладом, інклюзивні майстер-класи, екскурсії з аудіогідами, заняття з адаптивної фізкультури.

Мовна інклюзивність.

Курорти мають враховувати потреби національних меншин, туристів-іноземців та людей із когнітивними порушеннями. Інформація має подаватися зрозумілою мовою, з використанням простих піктограм, кількох мов інтерфейсу, перекладом жестовою мовою тощо.

Інклюзивний сервіс формує позитивну репутацію бренду курорту, дозволяє охопити нові ринки (наприклад, туристів похилого віку з ЄС чи Японії), а також відповідає принципам соціальної відповідальності бізнесу (CSR).

Технологічні рішення для інклюзивності.

Мобільні додатки з інклюзивними функціями

Додатки для навігації по курорту повинні мати режим з високою контрастністю, озвучення інформації, підтримку жестових команд. Додатково — функції бронювання спеціальних послуг: номерів з поручнями, послуг сурдоперекладача, медичного персоналу.

Допоміжні пристрої у номерах.

Встановлення систем виклику персоналу, спеціальних ліжок з регулюванням висоти, гучномовців, візуальних тривожних сигналів (для осіб із порушенням слуху) тощо.

Цифрові табло та голосові помічники.

У Японії активно використовують роботизовані асистенти (наприклад, робот Pepper), які можуть допомогти туристу зорієнтуватися в готелі або пояснити, як отримати послугу. Такі інновації доступні і для українських курортів у рамках державно-приватного партнерства.

Упровадження технологій зменшує залежність людини з інвалідністю від постійної допомоги персоналу, підвищує комфорт і зменшує експлуатаційні витрати для курорту.

Інклюзія в архітектурному та ландшафтному дизайні.

Курорти мають передбачати рівні доріжки, покриття без перешкод, зони відпочинку з навісами, безпечні та доступні водойми (пляжі, басейни з ліфтами для занурення). В Японії це враховують навіть на гірських курортах — встановлюють спеціальні транспортні системи для людей з обмеженнями.

Модульні інклюзивні будівлі.

Проектування нових готелів за модульним принципом дозволяє легко трансформувати приміщення під потреби різних груп (наприклад, змінити меблювання або розміщення поручнів без капітального ремонту).

Інклюзивна архітектура сприяє загальному комфорту усіх гостей — не лише людей з інвалідністю, а й літніх осіб, сімей з дітьми, тимчасово травмованих відвідувачів тощо.

Підготовка персоналу та розвиток інклюзивної культури.

Обов'язкові тренінги з інклюзивного обслуговування.

Персонал повинен мати базові знання про особливості обслуговування людей з різними видами інвалідності. Це включає етикет, володіння базовими фразами жестовою мовою, навички роботи з адаптивним обладнанням.

Залучення людей з інвалідністю до роботи.

Створення робочих місць для людей з інвалідністю в сфері туризму не лише розширює економічні можливості, а й є позитивним соціальним сигналом. У Японії є успішні приклади «інклюзивних готелів», де до 30% персоналу мають різні форми інвалідності.

Навчання персоналу — запорука не лише дотримання стандартів, а й формування довіри у гостей. Людина з інвалідністю відчує себе комфортніше, якщо бачить, що її гідно приймають.

Законодавча та державна підтримка.

Розробка інклюзивних стандартів для туристичних об'єктів.

Необхідно оновити державні будівельні норми (ДБН), стандарти обслуговування та сертифікації готелів, ввівши критерії інклюзивності. Це може бути частиною процесу ліцензування.

Фінансування через державні та європейські програми.

Курортні об'єкти можуть отримувати гранти на адаптацію інфраструктури за рахунок коштів державного бюджету, ЄС, ПРООН, ЮНІСЕФ або приватних фондів. Японський досвід також передбачає податкові пільги для підприємств, що впроваджують інклюзивні рішення [23].

4.2. Розвиток стратегії державної підтримки інноваційного туризму

Інноваційний туризм, що поєднує сучасні технології, сталий розвиток, інклюзивність та креативні концепції, потребує не лише ініціатив приватного бізнесу, а й цілеспрямованої, послідовної та системної державної політики. Успішний досвід Японії демонструє, що саме через активну участь держави — інвестування, законодавче забезпечення, освітні програми, міжгалузеву координацію — можливо трансформувати туристичну сферу на інноваційних засадах. В Україні, попри значний туристичний потенціал, державна підтримка залишається фрагментарною. Формування стратегії підтримки інноваційного туризму має стати пріоритетом національної туристичної політики.

Формування національної стратегії інноваційного туризму.

Формування національної стратегії інноваційного туризму є ключовим кроком до перетворення туристичної галузі України в конкурентоспроможний, високотехнологічний і сталий сектор економіки. За прикладом Японії, де інновації стали основою розвитку як традиційного, так і медико-оздоровчого туризму, Україна має нагальну потребу у створенні стратегічного документа, що визначатиме державну політику в цьому напрямі на довгострокову перспективу. Така стратегія повинна мати міжгалузевий характер, спиратися на комплексне бачення трансформації галузі та включати інструменти реалізації, моніторингу та фінансування.

Попри багатий природно-ресурсний, історико-культурний та рекреаційний потенціал, туристична галузь України досі функціонує за інерцією, зберігаючи пострадянські підходи до організації курортного відпочинку. Багато санаторіїв і курортів працюють за застарілими моделями, не використовують сучасні технології, не інтегруються у цифровий простір та не орієнтуються на потреби нових цільових аудиторій. У той же час світовий туризм переживає глибоку трансформацію — на перший план виходять інноваційні концепції: розумний

туризм (smart tourism), сталий розвиток, інклюзивність, екорішення, цифровізація, автоматизація обслуговування тощо.

Без чітко визначеної національної стратегії, яка координує зусилля держави, регіонів, бізнесу, освіти та науки, розвиток інноваційного туризму буде фрагментарним і неконкурентоспроможним.

Ключові елементи національної стратегії інноваційного туризму:

Визначення стратегічних цілей і пріоритетів.

Мета: перетворити Україну на одну з провідних туристичних держав Центрально-Східної Європи шляхом впровадження інновацій у туристичну сферу.

Пріоритети: розвиток термальних і медичних курортів, екотуризму, інклюзивної інфраструктури, цифрових сервісів, стійкого управління природними ресурсами.

Регіональна фокусність: виділення перспективних туристичних кластерів для пілотного впровадження інновацій (Закарпаття, Одещина, Прикарпаття, Поділля, Черкащина).

Оцінка ресурсного та кадрового потенціалу.

Комплексна інвентаризація курортних територій, природних ресурсів (мінеральні води, грязі, термальні джерела), інфраструктури, наявних інвесторів та освітніх закладів.

Визначення потреб у професійних кадрах, рівня інноваційності готельного бізнесу, потенціалу для впровадження «розумної» інфраструктури.

Механізми впровадження.

Формування інституційного середовища: створення координаційного органу з інноваційного туризму при Кабінеті Міністрів України або Міністерстві економіки.

Розробка регіональних дорожніх карт і планів дій: кожна область з туристичним потенціалом має розробити свою програму, інтегровану в національну стратегію.

Розвиток державно-приватного партнерства: залучення інвесторів, створення пільгових умов для бізнесу, який впроваджує інноваційні рішення.

Синергія з іншими державними програмами

Стратегія має бути інтегрована з іншими ключовими державними документами:

- Стратегією регіонального розвитку України;
- Стратегією цифрової трансформації;
- Програмою "Зелений курс" (Green Deal) та кліматичної політики;
- Освітньою реформою та програмами дуальної освіти;
- Національною програмою підтримки МСП (малого і середнього підприємництва).

Приклад із Японії: У Японії розвиток інноваційного туризму координується одночасно кількома міністерствами: економіки, охорони здоров'я, транспорту, культури. Така міжгалузєва взаємодія дозволяє формувати єдину політику і синхронізувати її реалізацію.

Стратегічні індикатори та моніторинг

У стратегії мають бути закладені чіткі показники ефективності (KPI):

- Зростання кількості інноваційних об'єктів туризму (курортів, готелів, екопарків);
- Обсяги інвестицій у туристичну інфраструктуру;
- Підвищення рівня задоволеності туристів сервісом і якістю обслуговування;
- Кількість створених робочих місць у сфері інноваційного туризму;
- Впровадження «зелених» та цифрових технологій.
- Система моніторингу має включати щорічні звіти, незалежний аудит проєктів, громадський контроль та участь академічної спільноти.

Прогнозовані ефекти від впровадження стратегії:

- Економічний ефект: зростання туристичного ВВП, активізація малого бізнесу, збільшення валютних надходжень.
- Соціальний ефект: створення робочих місць, розвиток периферійних регіонів, підвищення якості життя.
- Іміджевий ефект: формування позитивного міжнародного образу України як країни з інноваційним підходом до туризму.

- Екологічний ефект: раціональне використання природних ресурсів, скорочення вуглецевого сліду туристичної діяльності.

Потенційні джерела фінансування інноваційного туризму.

Державний бюджет та спеціалізовані фонди.

Створення цільової державної програми підтримки інноваційного туризму.

Наприклад: «Програма цифрової трансформації туристичної галузі України 2025–2030».

Формування Туристичного інноваційного фонду, кошти якого можуть розподілятися за конкурсним принципом між проектами, які відповідають критеріям сталості, інклюзивності та інновацій.

Місцеві бюджети.

Надання грантів або співфінансування інфраструктурних проектів на рівні громад (курортна медицина, екостежки, енергоефективність).

Співпраця з об'єднаними територіальними громадами (ОТГ), які можуть бути ініціаторами проектів локального туристичного розвитку.

Державне кредитування та пільги.

Надання пільгових кредитів через банки-партнери держави на впровадження «зелених» і цифрових технологій у курортній сфері.

Введення податкових стимулів: тимчасове звільнення від частини податків підприємств, які інвестують в інновації, або можливість податкового кредиту на амортизацію нового обладнання.

Гранти міжнародних організацій та фінансових інституцій.

Співпраця з Європейським інвестиційним банком, Світовим банком, ПРООН, USAID, GIZ. [17]

Наприклад, залучення коштів для модернізації об'єктів відповідно до стандартів сталого розвитку або кліматично нейтрального туризму.

Публічно-приватне партнерство (PPP).

Механізм, за якого держава інвестує в об'єкти загального користування (дороги, інженерні мережі), а бізнес — у туристичну інфраструктуру (готелі, медичні центри, спа-комплекси).

Формування концесійних угод з приватними компаніями з умовами обов'язкового інноваційного компоненту (наприклад, використання відновлюваних джерел енергії або цифрового сервісу клієнтів).

Приклади можливих фінансованих інноваційних проєктів.

Розумний курорт (Smart Resort):

Впровадження електронних паспортів відвідувача, сенсорної навігації, безконтактного обслуговування, інтелектуального керування ресурсами.

Фінансування: державна дотація + кошти приватного інвестора.

Центр термального лікування у Закарпатті з екоінфраструктурою:

Будівництво за «зеленими» стандартами, автономне енергопостачання, система збору дощової води.

Фінансування: кредит ЄІБ + грант GIZ + підтримка місцевої громади.

Цифрова платформа «Курорти України 4.0»:

Онлайн-система бронювання, віртуальні тури, персоналізовані медичні пакети, рейтинг сервісу.

Фінансування: державний грант + партнерство з ІТ-компанією.

Критерії пріоритетності при наданні фінансової підтримки

Щоб уникнути розпорошення коштів, держава має впровадити систему оцінки проєктів за ключовими критеріями:

- Інноваційність і новизна ідеї.
- Відповідність стандартам сталого розвитку.
- Потенціал до масштабування або повторного застосування в інших регіонах.
- Соціальний вплив (створення робочих місць, доступність для вразливих груп).
- Рівень співфінансування з боку приватного сектору.

Запобіжники та контроль за використанням коштів.

Встановлення системи прозорості звітності, публічних конкурсів і електронного обліку фінансованих проєктів.

Механізм повернення коштів у разі невиконання зобов'язань.

Залучення громадськості, місцевих рад і неурядових організацій до нагляду за реалізацією.

Законодавче та нормативне забезпечення.

Розвиток інноваційного туризму в Україні значною мірою залежить від наявності чіткої, актуальної та ефективної нормативно-правової бази. Законодавче поле має не тільки регламентувати діяльність туристичних суб'єктів, а й стимулювати впровадження інновацій, сприяти інтеграції міжнародного досвіду та гарантувати баланс між економічним розвитком, соціальною відповідальністю і збереженням природного середовища.

Поточний стан законодавства у сфері туризму в Україні.

На сьогодні базовим нормативним актом, що регламентує діяльність у сфері туризму, є:

- Закон України «Про туризм» (в редакції від 1995 року) — визначає загальні засади туристичної діяльності, види туризму, повноваження центральних і місцевих органів виконавчої влади. Проте він потребує суттєвого оновлення відповідно до реалій XXI століття: цифровізації, сталого розвитку, інклюзивності, екологічного та інноваційного туризму.

Інші ключові законодавчі документи, що впливають на туристичну сферу:

- Закон України «Про курорти» — встановлює правові засади функціонування курортів, особливо природних лікувальних ресурсів.
- Закон України «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону культурної спадщини» — регулюють використання природних і культурних ресурсів у туристичних цілях.
- Закон України «Про державно-приватне партнерство» — важливий для реалізації інноваційних проєктів за участі держави та бізнесу.
- Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» — включає положення про розвиток сталого туризму.
- Низка постанов Кабінету Міністрів, наказів Міністерства культури та інформаційної політики України, методичних рекомендацій також мають

значення, однак вони часто мають фрагментарний і декларативний характер, без чітких механізмів реалізації.

Необхідність оновлення законодавства для стимулювання інновацій

Сучасні виклики вимагають:

- перегляду базових термінів і понять (наприклад, "інноваційний туризм", "сталий туризм", "розумний курорт");
- законодавчого закріплення нових форм туристичних послуг: wellness, медичний туризм, цифровий туризм, віртуальні тури, біо- та екоферми для агротуризму; [7]
- створення законодавчих інструментів підтримки інновацій: гранти, пільги, кредити, механізми державно-приватного партнерства;
- гармонізації з європейськими нормами — зокрема, Директивами ЄС щодо сталого туризму, інклюзивності, захисту прав споживача та цифровізації.

Пропозиції щодо вдосконалення законодавчого забезпечення.

Прийняття нової редакції Закону України «Про туризм»

Необхідно ухвалити сучасну редакцію закону, яка:

- введе класифікацію інноваційних форм туризму;
- передбачить механізми державного сприяння інноваціям;
- запровадить інструменти оцінки сталості туристичних продуктів;
- створить основу для цифрової трансформації галузі (включаючи стандарти для smart-рішень);
- забезпечить юридичні гарантії прав споживачів туристичних послуг у цифровому середовищі.

Розробка спеціалізованих законів або підзаконних актів щодо інноваційного туризму.

Можна передбачити:

- Закон «Про інноваційний туризм» або створення окремої глави в новій редакції Закону «Про туризм»;
- Постанова КМУ «Про розвиток цифрової та інклюзивної інфраструктури курортів»;

- Методичні рекомендації для місцевих рад щодо підтримки інновацій у туризмі (у межах децентралізації).

Гармонізація з європейським законодавством.

Україна має адаптувати нормативні акти до:

- Стратегії ЄС щодо зеленого туризму;
- Регламентів ЄС із забезпечення цифрових сервісів та захисту особистих даних;
- Міжнародних стандартів інклюзивного дизайну об'єктів туристичної інфраструктури.

Запровадження правових стимулів для бізнесу:

- Законодавче оформлення державних грантів та інноваційних ваучерів для МСП у сфері туризму.
- Надання податкових пільг або компенсацій для підприємств, які впроваджують екологічні, інклюзивні або цифрові технології в туризмі.
- Встановлення прозорих правил участі в програмах державно-приватного партнерства.

Інституційна та адміністративна підтримка впровадження

Законодавче оновлення повинно супроводжуватися змінами в інституційній структурі:

- Створення Національного агентства інноваційного туризму, яке займатиметься реалізацією державної політики, аналітикою, координацією проєктів.
- Запровадження єдиного електронного реєстру інноваційних туристичних об'єктів та сервісів, що відповідатимуть критеріям нової моделі туризму.
- Підвищення кваліфікації посадових осіб у сфері туризму на місцях, з акцентом на правове регулювання інновацій.

Освітня та кадрова політика у сфері інноваційного туризму

Інноваційний розвиток туристичної галузі неможливий без формування сучасного кадрового потенціалу, здатного впроваджувати новітні технології, працювати у міждисциплінарному середовищі та мислити стратегічно. Ефективна

освітня та кадрова політика має стати ключовим інструментом у досягненні цілей державної стратегії розвитку інноваційного туризму в Україні.

Поточний стан кадрового забезпечення галузі.

Станом на сьогодні кадровий потенціал туристичної галузі України стикається з низкою викликів:

- Нерівномірна якість туристичної освіти: Попри наявність профільних кафедр у провідних ВНЗ, значна частина програм не адаптована до вимог сучасного ринку праці та інноваційних підходів (цифровізація, сталий розвиток, інклюзивний туризм тощо).
- Недостатній рівень практичної підготовки: Часто випускники мають теоретичні знання, але не володіють практичними навичками застосування цифрових технологій, ведення проєктної діяльності або роботи з іноземними туристами.
- Кадровий дефіцит у регіонах: Особливо в громадах з туристичним потенціалом спостерігається нестача кваліфікованих гідів, менеджерів, фахівців з лікувального туризму, digital-маркетингу, event-менеджменту.
- Низький рівень знання іноземних мов у працівників сфери туризму, що обмежує можливості розвитку міжнародного туризму.
- Відсутність системної підготовки у сфері інклюзивного обслуговування, екотуризму та цифрової трансформації.

Напрями вдосконалення освітньої політики.

Модернізація туристичної освіти.

Оновлення навчальних програм в університетах з урахуванням міжнародних стандартів, потреб ринку та акцентом на інновації (цифрові сервіси, smart tourism, зелений туризм, маркетинг інноваційних продуктів).

Впровадження міждисциплінарного підходу: підготовка фахівців на перетині туризму, ІТ, медицини (для медичного туризму), екології (для еко-туризму), інженерії (для проєктування інфраструктури).

Розвиток дуальної освіти: співпраця з туристичними підприємствами, готелями, курортами для забезпечення практичної підготовки студентів.

Інтеграція японського досвіду.

Японія демонструє високий рівень професійної підготовки кадрів у сфері туризму, особливо в напрямках гостинності (омотенаші), екотуризму та цифрової культури обслуговування. Україна може адаптувати:

- Японську концепцію «омотенаші» як складову навчальних програм (повага до гостя, увага до деталей, щирість обслуговування).
- Моделі підготовки гідів, які в Японії проходять ліцензування, володіють кількома мовами та мають знання з історії, релігії, культури.
- Онлайн-курси з цифрового туризму, які активно розробляються в Японії для працівників малого бізнесу.

Створення спеціалізованих інституцій.

Центри підвищення кваліфікації у сфері інноваційного туризму для дорослих — при профільних ВНЗ, регіональних адміністраціях або в рамках національної туристичної стратегії.

Освітні гранти для викладачів і студентів на стажування у провідних освітніх та туристичних центрах Японії, Європи, Південної Кореї.

Мобільні навчальні платформи та онлайн-академії, які будуть забезпечувати безперервне навчання у віддалених регіонах.

Політика підвищення професійної кваліфікації.

Сертифікація та ліцензування фахівців.

Розробка національних стандартів професійної кваліфікації у сфері інноваційного туризму (екогід, цифровий координатор, wellness-менеджер).

Сертифікаційні програми для практиків — короткострокові курси з видачею офіційного документа.

Законодавче забезпечення обов'язкового підвищення кваліфікації працівників державного сектору, які відповідають за розвиток туризму.

Співпраця з бізнесом та міжнародними організаціями.

Залучення готелів, санаторіїв, туристичних агенцій до формування змісту освітніх програм.

Проведення спільних тренінгів і воркшопів з міжнародними партнерами (UNWTO, JICA, EU4Tourism, GIZ).

Розробка національної програми профорієнтації та просування кар'єри у сфері туризму серед молоді, особливо у малих громадах.

Підготовка кадрів для регіонального розвитку.

Особлива увага має бути приділена формуванню кадрового потенціалу в ОТГ і регіонах з туристичним потенціалом. Пропонуються такі заходи:

- Підготовка локальних менеджерів туризму в громадах — спеціалістів, здатних управляти туристичними маршрутами, залучати інвестиції, просувати бренд території.
- Навчання підприємців у сфері сільського, медичного, еко-туризму з акцентом на інноваційні підходи.
- Розробка місцевих освітніх ініціатив, наприклад, курсів для фермерів, які хочуть розвивати агротуризм або лікувальні екологічні курорти.

Розвиток міжнародного співробітництва у сфері інноваційного туризму.

Міжнародне співробітництво є ключовим чинником для інтеграції України у глобальний туристичний простір, запозичення передового досвіду, залучення іноземних інвестицій та технологій, а також формування позитивного іміджу країни. У контексті інноваційного туризму, таке співробітництво дозволяє прискорити модернізацію інфраструктури, впровадження «зелених» технологій, цифровізацію туристичних процесів і розвиток людського капіталу.

Партнерство з міжнародними організаціями.

Одним із пріоритетних напрямів має стати активізація співпраці з міжнародними інституціями, які працюють у сфері туризму та сталого розвитку:

- Всесвітня туристична організація (UNWTO) — участь у програмах з розвитку сталого туризму, цифрової трансформації туристичної галузі, проектах з просування нових туристичних напрямів.
- ЮНЕСКО — захист та промоція об'єктів культурної спадщини, залучення грантів на розвиток культурно-пізнавального туризму.

- Європейський Союз (програми EU4Culture, EU4Tourism, Creative Europe) — участь в обмінних проєктах, навчанні персоналу, створенні креативних туристичних маршрутів.[21]
- Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA) — спільні ініціативи з розвитку термального туризму, цифрової інфраструктури, підвищення стандартів обслуговування.
- Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) — технічна допомога у модернізації туристичних послуг, підтримка локальних ініціатив, просування еко-туризму.

Залучення іноземного досвіду через проєктну діяльність.

Україна має потенціал стати учасником багатьох міжнародних проєктів і грантових програм. Для цього необхідно:

- Розробити національну програму грантової підтримки муніципалітетів, які беруть участь у міжнародних ініціативах у сфері туризму.
- Створити інституцію координації міжнародного туристичного співробітництва на рівні Міністерства культури та інформаційної політики або ДАРТ (Державного агентства розвитку туризму).
- Залучати іноземних експертів до проєктування інноваційних курортів в Україні, зокрема у сфері wellness, термального, медичного та цифрового туризму.
- Розвивати регіональні пілотні проєкти, засновані на адаптації іноземного досвіду, наприклад, створення кластерів «інноваційного туризму» в Карпатах, на Поділлі чи Херсонщині.

Міжнародна академічна та освітня співпраця.

Для якісної підготовки кадрів необхідне розширення освітнього обміну, зокрема:

- Участь українських вишів у програмах Erasmus+, JICA scholarships, DAAD, Chevening — з метою навчання студентів і викладачів у провідних туристичних школах світу.

- Співпраця з японськими університетами, які мають факультети туризму (наприклад, Tokyo Metropolitan University або Ritsumeikan Asia Pacific University), для запуску спільних магістерських програм.
- Створення літніх шкіл, воркшопів і стажувань за участі фахівців з Японії, Німеччини, Італії, Південної Кореї.
- Формування мережі дослідницьких центрів інноваційного туризму при ВНЗ та залучення до них міжнародних науковців.

Промоція України на міжнародному туристичному ринку

Міжнародна співпраця повинна також охоплювати просування українських інноваційних курортів та турпродуктів:

- Участь у міжнародних туристичних виставках (ITB Berlin, WTM London, JATA Токуо) з інноваційною презентацією регіонів, спираючись на цифрові технології, віртуальну реальність та еко-концепції.
- Створення спільних маркетингових кампаній з іноземними операторами для просування України як напрямку оздоровчого, медичного, гастрономічного та інноваційного туризму.
- Розробка двосторонніх програм з обміну туристичними потоками з Японією, Південною Кореєю, країнами Скандинавії, де популярні подібні моделі сталого туризму.

Співпраця з діаспорою та міжнародними громадськими організаціями.

Залучення української діаспори до створення туристичних промоційних проєктів у країнах проживання, включаючи фестивалі, культурні дні, ознайомчі тури.

Створення експертної ради з міжнародного туристичного співробітництва за участі діаспорян, дипломатів, представників бізнесу та НУО.

Маркетинг і просування інноваційного іміджу України.

Ефективний маркетинг є основою формування позитивного, сучасного й конкурентного іміджу країни на міжнародному туристичному ринку. В умовах розвитку інноваційного туризму постає потреба у переосмисленні маркетингових

стратегій: від стандартної реклами до креативних, цифрових, персоналізованих підходів, які відповідають очікуванням туристів нового покоління.

Імідж України як інноваційного туристичного напрямку має формуватись на перетині високих технологій, унікального природно-культурного середовища, гостинності та стійкого розвитку.

Ребрендинг туристичного іміджу України.

Формування нового туристичного бренду, який фокусується на інноваційності: «Україна — простір нових вражень», «Smart Ukraine: природа, технології, відновлення».

Створення брендбуку для туристичних регіонів, який поєднує традиційні цінності з сучасними трендами: цифрові маршрути, оновлені візуальні айдентики, сучасні слогани та логотипи.

Адаптація маркетингових матеріалів до сегментів цільової аудиторії: молоді мандрівники, цифрові кочівники (digital nomads), мілленіали, туристи зі здоровим способом життя, еко-мандрівники.

Розвиток цифрового маркетингу.

Інтерактивні онлайн-платформи та мобільні додатки, які інтегрують карти курортів, бронювання, AR/VR-екскурсії, інформацію про доступність, оздоровчі послуги.

Використання віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) для віртуальних турів по курортах, музеях, природних об'єктах, що особливо ефективно при презентації на виставках.

Цифровий контент-маркетинг: ведення блогів, YouTube-каналів, TikTok/Instagram Stories, які розповідають про інноваційні формати туризму — від онсенів до еко-хостелів.

Інфлюенсер-маркетинг: залучення міжнародних тревел-блогерів, wellness-експертів, технологічних оглядачів для просування українських інноваційних туристичних продуктів.

Партнерство з онлайн-платформами (Booking, Airbnb, Google Travel, TripAdvisor) для створення промоційних пропозицій, цифрових кампаній та аналітики туристичної поведінки.

Участь у міжнародних виставках та форумах

Системна присутність України на провідних туристичних і технологічних виставках (наприклад, ITB Berlin, WTM London, JATA Tokyo, FITUR Madrid, Arabian Travel Market) з акцентом на інноваційність, цифровізацію та сталий розвиток.

Презентація спільних українсько-японських (чи інших міжнародних) ініціатив, пілотних проектів та демонстрація кейсів адаптації закордонного досвіду.

Проведення власних подій та конференцій в Україні, присвячених інноваційному туризму, з запрошенням міжнародних експертів, туроператорів та інвесторів.

Створення національної туристичної інформаційної системи.

Єдиний туристичний портал, який об'єднує інформацію про курорти, лікувальні ресурси, еко-маршрути, інфраструктуру, можливості для відпочинку осіб з інвалідністю, подієвий календар.

Платформа має бути багатомовною (українська, англійська, японська, німецька, польська, арабська тощо), адаптивною до різних пристроїв, з можливістю онлайн-бронювання.

Впровадження аналітики великих даних (Big Data) для відстеження туристичних потоків, інтересів, поведінки користувачів задля коригування маркетингової стратегії.

Стратегія локального маркетингу.

Підтримка місцевих ініціатив у сфері брендингу регіонів (наприклад, «Теплі джерела Тячівщини», «Водне золото Полісся», «Медичні курорти Поділля»).

Розробка інноваційних туристичних маршрутів, які базуються на природних, культурних і цифрових активах регіонів.

Навчання місцевих гідів, підприємців та адміністрацій основам креативного маркетингу, створення інноваційних турпродуктів.

Побудова туристичного іміджу через soft power.

Поширення культурної дипломатії через туризм: фільми, серіали, фестивалі, які демонструють привабливість українських локацій і цінностей (аналог моделі "Cool Japan").

Співпраця з відповідними міністерствами, дипломатичними представництвами, діаспорою, які можуть просувати український туризм у світі.

Залучення креативних індустрій (дизайнери, архітектори, митці, стартапи), щоб інтегрувати інновації в естетику курортів, маркетинг і туристичний досвід.

Розвиток інноваційних курортів в Україні потребує комплексного підходу, що включає адаптацію передових технологій, покращення інфраструктури, державну підтримку та міжнародне співробітництво. Запровадження японських практик у сферах термального туризму, екологічних інновацій та цифровізації дозволить Україні стати конкурентоспроможним напрямом на світовому ринку туризму. Успішна реалізація стратегії розвитку інноваційного туризму сприятиме не лише економічному зростанню, а й підвищенню якості життя громадян та зміцненню національного іміджу.

Розвиток інноваційних курортів в Україні потребує стратегічного переосмислення ролі туризму як каталізатора економічного зростання, соціальної згуртованості та просторового оновлення. Японський досвід доводить, що успішний туристичний продукт створюється не лише на основі природних ресурсів, а насамперед завдяки системній роботі над якістю сервісу, технологічним впровадженням та культурною автентичністю.

В українських умовах інтеграція сучасних готельно-курортних технологій, орієнтованих на сталий розвиток, цифрову трансформацію та клієнтоцентричність, можлива лише за умови активної участі держави як гаранта, координатора та інвестора. Державна підтримка інноваційного туризму має бути не епізодичною, а частиною довгострокової політики, яка включає фінансові стимули, законодавчі реформи, кадровий розвиток і міжнародну кооперацію.

Отже, ключ до створення конкурентоспроможної курортної України — у поєднанні локальної специфіки з глобальними інноваційними стандартами, що

дозволить трансформувати туристичні території у простори майбутнього з високою доданою вартістю.

ВИСНОВКИ

У XXI столітті туризм посів стратегічне місце в глобальній економіці як джерело сталого зростання, культурного обміну та соціальної згуртованості. Його роль як мультиплікатора економічних процесів, рушія просторової модернізації та інструменту «м'якої сили» з кожним роком посилюється. Водночас туризм перестав бути однорідною галуззю — сучасний туристичний ринок вимагає інноваційності, орієнтації на споживача, цифрової трансформації та дотримання принципів сталого розвитку. Ці виклики дали поштовх до активного формування нової парадигми — інноваційного туризму, який не лише адаптується до змін, а й сам формує майбутнє індустрії.

Досвід Японії у цьому контексті є винятковим прикладом цілісного й стратегічного підходу до розвитку курортного туризму. Він поєднує високий рівень сервісу, цифрову інтеграцію, повагу до культури та навколишнього середовища. В Японії курорти розглядаються не як розважальні осередки, а як центри оздоровлення, медитації, відновлення внутрішньої гармонії людини. Ця концепція ґрунтується на глибоких філософських принципах, що інтегруються в архітектуру, процедури, харчування, поведінку персоналу. При цьому такі традиційні форми, як онсени або рьокани, ефективно поєднуються з сучасними технологіями — автоматизованими системами бронювання, інтелектуальним клімат-контролем, AR-екскурсіями та навіть роботизованими консьєржами.

Цей підхід є прикладом синтезу традиції та інновації, що формує унікальний і ціннісний туристичний продукт. Для України, яка володіє величезним рекреаційним і культурним потенціалом, але стикається з викликами у сфері інфраструктури, сервісу, маркетингу, інституційного управління — японська модель може стати дороговказом. Звичайно, просте копіювання іноземного досвіду неможливе — однак адаптація принципів, логіки, інструментів розвитку є цілком реальною та перспективною.

На сучасному етапі курортний туризм в Україні має шанс трансформуватись із застарілої, малоефективної галузі у динамічний сектор, що створює додану

вартість, забезпечує зайнятість і приваблює інвестиції. Але для цього потрібне стратегічне бачення. У цьому контексті особливо важливими є такі аспекти:

- Державна політика. Необхідне створення цілісної стратегії розвитку інноваційного туризму з чітко визначеними пріоритетами, індикаторами успіху та фінансовими механізмами підтримки.
- Цифровізація. Інтеграція цифрових рішень у всі етапи подорожі — від бронювання до аналізу зворотного зв'язку — дозволить зробити туристичний продукт доступнішим, гнучкішим і привабливішим.
- Локальні громади. Туризм має стати інструментом розвитку громад, а не джерелом їх виснаження. Участь населення в управлінні курортами, використання місцевих ресурсів, збереження автентичності — критично важливі.
- Освіта і підготовка кадрів. Професіоналізація сфери, підвищення кваліфікації, культурна чутливість та клієнтоорієнтованість — це основа якісного сервісу.
- Інвестиційне середовище. Створення умов для довгострокових інвестицій у курортну інфраструктуру — від доріг і водопостачання до оздоровчих і розважальних об'єктів.

Не менш важливим є формування бренду українських курортів. Брендинг має ґрунтуватися не лише на природних ресурсах, а й на історіях, емоціях, культурних смислах. У цьому аспекті приклад Японії, яка перетворила свої традиції на конкурентну перевагу, є надзвичайно показовим.

Загалом, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що адаптація японської моделі розвитку курортного туризму в українських реаліях є не лише доцільною, а й необхідною. Йдеться не про поверхневу модернізацію, а про глибоку зміну парадигми: від орієнтації на масовість — до якості; від експлуатації ресурсів — до дбайливого використання; від фрагментарності — до системності; від закритості — до відкритості світу.

Таким чином, Японія може слугувати інтелектуальним та практичним зразком, на основі якого Україна здатна побудувати власну модель інноваційного туризму, що поєднає національну ідентичність з глобальними стандартами. Такий підхід відкриває шлях не лише до розвитку галузі, а й до переосмислення самої ролі туризму як засобу людського та просторового розвитку.

У сучасних умовах глобальної турбулентності та зростання ролі людського капіталу, туризм перетворюється на інструмент не лише економічної, а й соціокультурної трансформації суспільства. У цьому процесі особливого значення набуває розуміння туризму як сфери, де перетинаються інтереси індивіда, держави, бізнесу та локальних громад. Саме тому створення інноваційної туристичної екосистеми в Україні має розглядатися в більш широкому контексті — не лише як завдання галузевої політики, а як частина стратегії сталого розвитку країни загалом.

Інноваційний курортний туризм, за своєю сутністю, є складною міждисциплінарною конструкцією, що поєднує географічні, екологічні, економічні, технологічні, соціальні та культурні чинники. Це означає, що для його ефективного запуску в Україні необхідне комплексне планування на основі просторового аналізу, цифрового моделювання, прогнозування попиту, соціологічних досліджень поведінки туристів. Саме на цьому рівні японський досвід демонструє свою цінність як стратегічний орієнтир.

Слід підкреслити, що Японія досягла своїх результатів не шляхом одномоментного реформування, а завдяки довгостроковому, поступовому і глибоко національному підходу до формування туристичної політики. Там інновації не заперечували традицію — навпаки, вони стали засобом її збереження, актуалізації та нової презентації. Україна, маючи глибоку культурну спадщину та унікальні локальні традиції оздоровлення (зокрема, гуцульські бані, бойківські лазні, мінеральні води Карпат і Поділля), також має шанс перетворити ці елементи на фундамент для створення автентичного, але сучасного туристичного продукту.

Іншою важливою характеристикою японської моделі є орієнтація на сталість у найширшому розумінні: екологічну, соціальну, економічну. Кожне інноваційне рішення — від архітектурних проектів до туристичних маршрутів — розглядається з точки зору впливу на навколишнє середовище, залучення місцевого населення, збереження культурних ландшафтів. Це не лише тренд, а й необхідність, яку визнають провідні міжнародні організації — зокрема, UNWTO, OECD, ЄС. Для України, яка зіткнулася з масштабними втратами природного і культурного капіталу внаслідок воєнної агресії, саме сталий туризм може стати основою для відновлення територій, що постраждали, а також для розвитку нових, некапіталомістких джерел зростання.

Водночас, українська ситуація вимагає врахування соціальних реалій. Модернізація туризму не може бути ізольованим процесом — вона повинна супроводжуватися розвитком інфраструктури, доступного житла, медичних послуг, транспорту. Тільки в такому випадку курортні зони не перетворюватимуться на тимчасові «туристичні анклави», відірвані від місцевого життя, а стануть інтегрованими частинами регіонального простору.

Особливої уваги заслуговує роль людського капіталу в інноваційному туризмі. Японський досвід показує, що навіть найсучасніші технології не можуть замінити людську компетентність, культуру сервісу, емоційний інтелект. Тому інвестиції в освіту, професійну підготовку кадрів, розвиток мовних, міжкультурних, цифрових навичок є фундаментальними для трансформації галузі. Важливим кроком для України могла б стати розробка національної програми підготовки фахівців інноваційного туризму, з залученням міжнародного досвіду та міжвідомчої співпраці.

Варто також відзначити потенціал тематичного та нішевого туризму, який в Японії розвивається паралельно з масовими напрямками. Йдеться про такі формати, як духовний туризм, туризм довголіття, оздоровчий ретрит-туризм, гастрономічний туризм, digital detox, туризм природи та ландшафту. Для України цей напрям є особливо актуальним, адже країна має велику кількість територій, які

не відповідають стандартам масового туризму, але можуть стати унікальними точками тяжіння для окремих сегментів туристів з усього світу.

Проблема маркетингу, брендингу, просування — також є надзвичайно важливою. В Японії велику роль відіграють національні туристичні кампанії, єдина цифрова платформа, системна участь у міжнародних виставках та рейтингах. В Україні поки що бракує цілісного, професійного бренду курортного туризму, який би викликав довіру, інтерес та емоційний відгук. Розробка такої платформи могла б стати елементом державної туристичної політики нового покоління.

Сьогодні перед Україною стоїть завдання відновлення не лише інфраструктури, а й уявлення про себе як про привабливу, безпечну, прогресивну країну. Туризм — це не лише економіка, це також наратив, імідж, дипломатія. Тому інноваційний курортний туризм може і має стати інструментом м'якої сили, що дозволяє Україні не просто залучати туристів, а формувати позитивне уявлення про країну в міжнародному просторі.

Зрештою, саме інноваційний підхід до туризму дозволяє змінити логіку розвитку регіонів: від централізації до децентралізації, від монопрофільності — до диверсифікації, від сировинного використання територій — до економіки вражень, знань і культури. У цій системі курорти можуть перетворитися на багатофункціональні центри оздоровлення, відновлення, освіти, творчості та взаємодії. Це — стратегія довгострокового розвитку, яка відповідає викликам XXI століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація індустрії гостинності України. URL: <https://www.hospitality.org.ua/> (дата звернення: 12.05.2025)
2. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2025)
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2025)
4. Журнал «Географія і туризм». URL: <https://journals.uran.ua/geotour> (дата звернення: 12.05.2025)
5. Концепція розвитку рекреаційно-туристичних територій України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennya-kontseptsiyi-rozvitku-rekreatsiyno-turistichnikh-teritoriy-ukrayini> (дата звернення: 12.05.2025)
6. Любіцева О. О. Туризм і курортологія. URL: https://tourlib.net/books_tourism/lyubiceva.htm (дата звернення: 12.05.2025)
7. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2025)
8. Паламарчук М. В. Рекреаційна географія. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/geografiya/rekreaciyna_geografiya.pdf (дата звернення: 12.05.2025)
9. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 12.05.2025)
10. Стефанишин Д. Японські smart-дестинації. URL: https://geography.tourlib.net/statti_ukr/stefanyshyn.htm (дата звернення: 12.05.2025)
11. Урядовий портал України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2025)

12. Creative Tourism Network. Barcelona | Spain. URL: <https://www.creativetourismnetwork.org/barcelona/> (дата звернення: 12.05.2025)
13. Erasmus+ Programme Guide 2024. European Union. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide_EN.pdf (дата звернення: 12.05.2025)
14. EU4Tourism / Creative Europe Programme. URL: <https://eu4business.eu/programmes/eu4tourism/> (дата звернення: 12.05.2025)
15. European Green Deal. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 12.05.2025)
16. Global Wellness Institute. Wellness Economy Data Series. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/the-global-wellness-economy/> (дата звернення: 12.05.2025)
17. Hoshino Resorts. URL: <https://www.hoshinoresorts.com/en/> (дата звернення: 12.05.2025)
18. Japan National Tourism Organization (JNTO). URL: <https://www.japan.travel/en/> (дата звернення: 12.05.2025)
19. Japan Tourism Agency. URL: <https://www.mlit.go.jp/kankocho/en/> (дата звернення: 12.05.2025)
20. JICA – Japan International Cooperation Agency. URL: <https://www.jica.go.jp/english/> (дата звернення: 12.05.2025)
21. Nippon.com. The Culture of Japanese Onsen. URL: <https://www.nippon.com/en/features/jg00090/> (дата звернення: 12.05.2025)
22. OECD. Tourism Trends and Policies 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-tourism-trends-and-policies-2024_80885d8b-en.html (дата звернення: 12.05.2025)
23. ResearchGate. Smart Tourism in ASEAN: Leveraging Technology for Sustainable Development and Enhanced Visitor Experiences. URL: https://www.researchgate.net/publication/383133029_Smart_Tourism_in_ASEA

- N_Leveraging_Technology_for_Sustainable_Development_and_Enhanced_Visit
or_Experiences (дата звернення: 12.05.2025)
- 24.Smith M., Puczkó L. Health and Wellness Tourism. URL:
<https://www.amazon.com/Health-Wellness-Tourism-Melanie-Smith/dp/0750683430> (дата звернення: 12.05.2025)
- 25.Springer. Information and Communication Technologies in Tourism 2024. URL:
<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-58839-6> (дата звернення:
12.05.2025)
- 26.STAN – Singapore Tourism Analytics Network. URL: <https://stan.stb.gov.sg/>
(дата звернення: 12.05.2025)
- 27.Taras Shevchenko National University. Geo.knu.ua. URL: <https://geo.knu.ua/>
(дата звернення: 12.05.2025)
- 28.Tourism Economics Journal (SAGE). URL:
<https://journals.sagepub.com/home/teu> (дата звернення: 12.05.2025)
- 29.UNWTO – Tourism Highlights. URL: <https://www.unwto.org/tourism-statistics>
(дата звернення: 12.05.2025)
- 30.USAID – Підтримка реформ у туризмі. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine>
(дата звернення: 12.05.2025)
- 31.WHO – Traditional Medicine and Tourism. URL:
<https://www.who.int/activities/promoting-the-role-of-traditional-medicine-in-health-systems> (дата звернення: 12.05.2025)
- 32.World Bank. – Smart Tourism Reports. URL:
<https://www.worldbank.org/en/topic/tourism> (дата звернення: 12.05.2025)
- 33.{World Economic Forum – Travel & Tourism Development Index. URL:
<https://www.weforum.org/reports/travel-tourism-development-index-2024> (дата
звернення: 12.05.2025)